

ALKU

(THE PRICE)

FORDÍTOTTA

VAJDA MIKLÓS

.

•

SZEMÉLYEK

VICTOR FRANZ

ESTHER FRANZ

GREGORY SOLOMON

WALTER FRANZ

1

A SZERZŐ MEGJEGYZÉSE AZ ELŐADÁSHOZ

Walter és Victor szerepének eljátszásában a rokonszenv finom egyensúlyát kell megvalósítani. A Waltert játszó színész ne tekintse a Victor barátságának visszaszerzésére irányuló törekvését pusztá manipulációnak. Belépésétől távozásáig Walter azt a tudást igyekszik érvényesíteni, amelyet önmagától szerzett, s olyan arányban lesz képes rokonszenvet kelteni, amilyen nyíltsággal, amilyen mélyről jövő szükséggel játssza a szerepet, s érezteti szenvedését.

Ez a figyelmeztetés nemcsak a játékra, hanem a darab témájára is vonatkozik. Ahogy a világ ma működik, mind a két testvér tulajdonságaira szükség van benne; bizonyos, hogy kettejük pszichológiája és morális értékrendje a társadalmi dilemma legmélyén ütközik. Az előadás ennél fogva nem tartalmazhat ítéletet, s teljes emberségükben és saját szemszögükből kell ábrázolnia a két testvért. Valójában mindkettő csupán azt bizonyítja a másiknak, amit az is tud, csak nem mert vele szembenézni. Végül pedig amikor azt követelik egymástól, ami már elveszett az időben, mindkettő életének a szerkezetére döbben rá.

A darabot, mint az első felvonás vége jelzi, szünettel is lehet játszani, amennyiben a körülmények szükségessé teszik. A szünet nélküli előadás azonban kívánatosabb.

I. FELVONÁS

Ma.

A szűn sötét.

Egyszer csak nappali világosság szűrődik be egy tetőablakon, a mocskos üveg azonban elszűrkefti a fényt. Ugyanakkor fény tör be egy piszkos hátsó ablakon is, melyre friss mésszel X-et mázoltak, mint a lebontásra ítélt épületekben szokás.

A felülről jövő fény először egy középen álló, túltömött karosszékre esik. Kifakult rózsaszín védőhuzat van rajta. Mellette, baloldalt, egy kis asztalon a húszas évekből való rádió; jobboldalt állvány újságokkal, mögötte bridlzslámpa. A karosszék karján fehér felmosóröngy, odébb vízesödör s egy szőnyeg-söprő gép.

A szoba fokozatosan válik láthatóvá, s csak a karosszék körüli részben van élet, más székek s egy heverő tartoznak még ide. E terület határain túl, a szoba két oldalsó faláig azonban ebbe az egy szobába bezsűfolt tizszobányi bútor káoszja uralkodik.

Négy heverő és három kanapé áll összevissza a padlón; karosszékek, magas támlájú fejtámlás fotelek, egy dívány, mindenféle székek. A padlón s a három falnál a mennyezetig egymásra állítva tükrös fiókos szekrények, egy magas szekreter, egy üvegezett vitrin, egy hosszú, dúsan faragott tálalóasztal, több kisasztal, egy olvasóasztal, tróasztalok, üvegezett könyvszekrények, üveg-vitrinek és így tovább. Több föltekert hosszabb és néhány rövidebb szőnyeg. Egy felhúzható, régi gramofon, két hosszú farevező, összecsuksukható ágyak, bőröndök. A mennyezetről kötélén egy nagy és egy kisebb csillár függ, de vezetékük nincsen. Az egyik zsűfolt fal mentén tizenkét ebédlőszék áll sorban.

Valami dús nehézség, csaknem németes jelleg lengi körül ezt a bútorzatot, mintegy az idő súlya látszik az előredomborodó, gömbölyded idomú, falhoz sorakoztatott darabokon. A szoba szörnyűségesen túlzásúfolt és nyomasztó, s nehéz eldönteni, hogy ez a holmi tulajdonképpen impozáns-e vagy pedig egyszerűen nehézkes és ronda.

Az előtérben egy letakaratlan, pattogzó aranyozású hárfa áll magában. Hátul, meglehetősen hevenyészett s régóta fakó függöny mögöl kis mosogató, egy fűzőlap s egy régi jég szekrény látszik. Jobbra hátul ajtó a hálószobába.

Balra elől ajtó vezet a nem látható folyosóra s a lépcsőház. Egy vörösbarna

homokkőből épült s hamarosan lebontásra kerülő ház padlásszobájában vagyunk, Manhattanben.

A baloldalt elöl levő ajtón belép Victor Franz őrszemes rendőr, egyenruhában. A szobába érve megtorpan, körülnéz, tesz néhány céltalan lépést, majd megáll. Kifejezéstelen arccal, de a szobából áradó valamiféle kisugárzás hatásától megilletődötten körbejártatja a szemét, bútorról bútorra pillant, felfogja a kisugárzás szfinxszerű jelenlétét.

Leül a középen álló székek karfájára, várakozásra készen. Most az órájára pillant. Üres tekintettel a semmibe bámul. De az idő nem hajlandó múlni. Tekintete a gramofon mellett heverő lemezhalomra esik, odamegy, kezébe vesz egy lemezt, elolvassa a címet, majd visszateszi a lemezt a többihez.

Ismét céltalanul mozog, várakozik; egyszer csak ott áll fellépésnyire a hárfától, céltalanul kinyújtja az ujját, megpendít egy húrt; halk zengést kelt. Aztán visszamegy a gramofonhoz, felhúzza, s feltesz egy lemezt.

Gallagher és Sheean énekel; Victor elmosolyodik a giccsen. Mialatt szól a dal, a hálószoba ajtajához megy, egy pillanatig mozdulatlanul áll, tekintete végigpásztázza a hálószobát.

Visszajön, ismét elmosolyodik a dalon, s visszaül a középen álló székek karjára. Ki akar venni a székek mellett álló újságtartókból egy újságot, de az szétmállik a kezében.

Feláll, meglaxtja a nyakkendőjét, kigombolja gallérját, s újra az órájára pillant. Az idő csak nem akar múlni. Elsétál az egyik falnál feltornyozott bútorok mellett, meg-megtapint egy-egy darabot, felpillant a csillárokra, majd a könyvszekrényhez érve a címeket kezdi olvasgatni; kibúz egy könyvet, s éppen felütné, amikor feltámad benne egy határozott emlék. Visszateszi a könyvet, fűrkészve körülnéz, majd odamegy a szoba egyik pontjához, benyúl két bútor közé, s kibúz egy hosszú farevezőt, végigméri a hosszát, majd valami mást keresve, újra benéz a rejtekbelyre. Meggyújt még egy lámpát, bekukucskál a bútorok közé, majd benyúl és kiemel egy vívómaszkot. Újra benyúl, s ezúttal egy vívótört húz elő.

Arca meglágyul, csaknem olyan, mintha derülne magában, de ugyanakkor mélységes kíváncsiságot is tükröz. Leteszi a sapkáját, majd lerakja a tört, fölteszi a maszkot, s kísérletképpen jobbra-balra forgatja a fejét. Meglehetősen szakszerűen térdhajlítást végez, felegyenesedik; megismétli.

Most némi habozással lenéz a tőrre, majd a kezébe veszi. Beleszúr vele a levegőbe. Majd, újabb elhatározással, bal kezét a tarkója mögé emelve,

vívóalapállásba helyezkedik, felemelve tartja a törst, két lábfeje az elbírt szögben – s kitör, majd visszaugrik.

Leereszti a törst, s homorít, hogy kiálljon a derekából a fájdalom. Ismét alapállásba áll, dobantva támad, majd leveti a maszkot, leteszi a törst, többször egymás után összekulcsolja vívástól elszókött kezét, térdét emelgeti, combizmait nyomogatja.

Az egyik asztalnak támaszkodva megpihen, majd átnyúl az asztalon, leemeli a lemezről a gramofon karját. Aztán állkapcsát mozgatja, s fülét dörzsölgeti, mintha fájna. Ismét az órájára pillant, aztán odamegy a gramofonhoz, felhúzza, s kezébe vesz egy másik lemezt. Csodálkozó arcot vág, amikor elolvassa a címkét.

Felteszi a lemezt. Úgynevezett nevetőszám: két férfi sikertelenül próbál kimondani egy teljes mondatot, vad, hisztérikus nevetés közben. Elmosolyodik. A mosoly szélesedik. Kuncog. Aztán már igazán nevet. Elkapja a nevetés; egyre jobban nevet. Most már összegörnyed a nevetéstől, s egy bizonytalan lépést is tesz, ahogy a nevetés elhatalmasodik rajta.

A baloldalt elől levő ajtón belép Esther, a felesége. Victor háttal áll neki. Az asszony arcán félmosoly, amint körülnéz, hogy lássa, kivel nevet a férje. Elindul Victor felé, aki meghallja a sarka kopogását, s megfordul

ESTHER Hát ez mi a csuda?

VICTOR (meglepetten) Szevasz! (Némileg zavart mosollyal leveszi a kart a lemezről)

ESTHER Azt hittem, valami mulatság van itt!

Victor futólag megcsókolja. A lemezre utalva

Mi ez?

VICTOR (palástolni próbálja rosszallását) Hol ittál?

ESTHER Megmondtam; elmentem a kivizsgálásra. (A józan ész tudatos semmibe vételével elneveti magát)

VICTOR Hát te meg az az orvos megéritek a pénzeteket. Úgy rémlik pedig, mintha azt mondta volna, hogy ne igyál.

ESTHER (nevet) Csak egy pohárral ittam! Annyi igazán nem árt meg. Különbösen is kiderült, hogy minden rendben van. Üdvözetét küldi. (Körülnéz)

VICTOR Na, ez legalább valami. (*Leül, arccal a nézőtér felé; enyhe rosszállással*) Pár perc múlva itt lesz a bútoros, nézz körül, nem kell-e valami.

ESTHER (*felsóhajtva körülnéz*) Te jószágos isten, hát itt van megint ez az egész.

VICTOR Rendes munkát végzett az öregasszony?

ESTHER Igen... még nem is láttam itt ilyen tisztaságot. (*A szobára utalva*) Nem furcsa érzés?

VICTOR Nem, tulajdonképp nem is.

ESTHER (*fejét csóválva körbepámul a szobán*) Huh!

VICTOR Mi az?

ESTHER Az idő.

VICTOR Tudom.

ESTHER Valahogy megváltozott.

VICTOR Á, nem, úgy van minden, ahogy volt. (*A szoba egyik felére mutat*) Az íróasztalom meg az ágyam azon az oldalon állt. Különb minden változatlan.

ESTHER Talán csak azért ilyen furcsa most, mert azelőtt valahogy olyan pöffeszkedőnek és nyárspolgárinak éreztem az egészet. De az biztos, hogy van karaktere... Azt hiszem, egy része most megint divatba jött. Milyen különös.

VICTOR Na, kell belőle valami?

ESTHER (*körülnéz, babozik*) Hát, nem is tudom, szeretném-e mindig magam körül látni ezt a holmit. (*Körülnéz*) Olyan nehézkes... hová raknánk belőle akármit is? Az a szekrény viszont szép. (*Odamegy a szekrényhez*)

VICTOR Az enyém volt. (*Egy másikra mutat a szoba másik felében*) Az meg ott Walteré. Egyformák.

ESTHER (*összehasonlítja*) Jé, tényleg! Végül is tudtál vele beszélni?

VICTOR (*jelül annak, hogy erről már korábban vitatkoztak, félrenéz*) Ma reggel megint felhívtam... de konzíliuma volt.

ESTHER Bent volt a klinikán?

VICTOR Bent. Az asszisztenső be is szólt neki... mindegy, nem számít. Mindenesetre én értesítettem, tehát nyugodtan lebonyolíthatom a dolgot.

ESTHER És mi lesz a részével?

Victor elfordul

Nem nyaggatni akarlak, Vic, de lehet, hogy ebben komoly pénz van. Megbeszéléd majd velem, nem?

VICTOR Meggondoltam magam. Tulajdonképp nem érzem úgy, hogy bármivel is tartozna nekem, megjátszani pedig nem tudom magam. Joga van a részéhez.

ESTHER Nem várhatnának meg inkább valahol? Úgy nyomaszt ez az egész. *(A táskájáért indul)*

VICTOR Miért? Nem tart soká. Nyugodj meg. Gyere, ülj le, minden percben itt lehet már.

ESTHER Hullaszag árad ebből a holmiból, Vic. Mindig is ilyen volt; nem tehetek róla. Az egész valahogy olyan dühítő.

VICTOR Ugyan, ne hergeld magad. Különben elhoztam a jegyeket.

ESTHER Jaj de jó. Remélem, jó a film.

VICTOR Hát ajánlom. Remek legyen, ne csak jó. Kettő-ötvenért vettem darabját.

ESTHER Bánom is én, el akarok menni valahová. Istenem, hát mi ez az egész? Az előbb, ahogy jöttem fölfelé a lépcsőn, és tárva-nyitva állt minden ajtó... Nehéz elhinni, hogy...

VICTOR Állandóan bontják a régi házakat, mindennap láthatsz ilyet, gyermekem.

ESTHER Tudom, csak éppen százévesnek érzi magát tőle az ember. *(Fölkáll, odamegy a bárfaboz)* Na, hol marad az ószeresed?

VICTOR *(órájára néz)* Öt perc múlva háromnegyed hat, mindjárt itt lesz.

Esther megpendíti a bárját

Ez biztosan ér valamit.

ESTHER Szerintem van itt értékes holmi jócskán. De alkudni kell majd, tudod-e. Nem szabad mindjárt elfogadni, amit kínálnak.

VICTOR *(némi tiltakozó éllel)* Tudok én alkudni, ne aggódj. Nem fogom elkótyavetyélni.

ESTHER Mert el is várják, hogy alkudj.

VICTOR Légy szíves, ne lógasd máris az orrod, jó? Még el se kezdtük.

Én fogok alkudni, ismerem a dörgést, tudok bánni az ilyen figurákkal.

ESTHER (*lenyeli további érveit, s a gramofonhoz megy; mesterkéltné vidámsággal*)

Mi ez a lemez?

VICTOR Ezt úgy hívták régen, hogy nevetőszám. Nagy divat volt a húszas években.

ESTHER (*kíváncsián*) Te még emlékszel erre?

VICTOR Nagyon halványan. Öt-hat éves lehettem. Zsúrokon szoktuk játszani. Az volt a vicc, hogy ki állja meg nevetés nélkül, úgy, hogy az arcizma se rándul. De az is lehet, hogy egyszerűen csak körbeültek és röhögtek. Nem tudom.

ESTHER Isteni ötlet!

Viszonyuk most, azt lebet mondani, egészen kiegyensúlyozott. Victor Estherhez fordul

VICTOR Csinos vagy.

Esther ránéz, zavartan elmosolyodik

Komolyan... Megmondtam, hogy alkudni fogok, akkor most minek...?

ESTHER Elhiszem. Ez az a ruha.

VICTOR Nahát, ez az! És mennyi volt? Fordulj csak meg.

ESTHER (*megfordul*) Negyvenöt, elhinnéd? Azt mondta a pasas, hogy nem kellett senkinek, mert túl egyszerű.

VICTOR (*veszi a lapot*) Istenem, milyen buták a nők; igazán csinos ez a ruha. Mert nézd, én igazán nem bánom, ha veszel magadnak valamit a pénzedért, de annak, amit árulnak, legalább a fele csupa vacak... (*Odamegy Estherhez*) Erről jut eszembe, nézd csak meg ezt a gallért. Nemrégén vettél egy csomó inget, ez is abból való?

ESTHER (*megnézi*) Nem, ez régi.

VICTOR Akkor is. (*Megnézi az egyik cipője sarkát*) Meg kéne írnom ezt a cipősarkot a Fogyasztók Egyesületének. Három hete – és nézd meg!

ESTHER Biztosan félretaposod. Nem egyenruhában jössz, remélem?

VICTOR Meg tudtam volna ölni azt az állatot! Éppen átöltöztem civilbe, McCowan ujjenyomatot próbált venni valami csavargótól, és az nem akarta hagyni, kaszált egyet a karjával, és pontosan eltalálta a kávéscészémet, amikor elmentem mellette.

ESTHER (*mintha ez jelkép lenne*) Jaj, istenem. . .

VICTOR Beadtam ahhoz a gyorstisztítóhoz, megpróbálja hatra megcsinálni.

ESTHER Legalább tejszín meg cukor is volt abban a kávéban?

VICTOR Persze.

ESTHER Akkor az nem lesz meg hatra.

VICTOR (*csillapítja*) Mindenesetre megpróbálja.

ESTHER Á, mindegy.

Rövid szünet. Esther nyomasztóan szomorú hangulatban, találmra szétnéz

VICTOR De hiszen csak moziról van szó. . .

ESTHER Igen, de olyan ritkán megyünk el valahová – miért kell mindenkinek már messziről látni, mennyi a fizetésed? Egyszer szeretnék már egy jó estét! Beülni egy vendéglőbe, de úgy, hogy ne jöjjön oda az asztalunkhoz semmiféle részeg nyugdíjas rendőr a régi szép időket emlegetni.

VICTOR Ez összesen kétszer fordult elő. Ennyi év után, Esther, azt hiszem. . .

ESTHER Tudom, hogy lényegtelen, de például ott volt az az ember a múzeumban – ő azt hitte, *csakugyan* azt hitte, hogy te vagy a szobrász.

VICTOR Tehát szobrász vagyok.

ESTHER (*sértetten*) Igenis, az nagyon szép volt, ennyi az egész! Mert civilben tényleg elegáns vagy, Vic. Nem hiszed?

Victor a könyvtárasztalra emeli az öreg rádiódobozt

Van egy ötletem.

VICTOR Halljuk.

ESTHER Miért nem hagysz el? Csak kávéra meg cigarettára valót küldj.

VICTOR Akkor biztos, hogy sose kelnél fel az ágyból.

ESTHER Dehogynem. Azért fölkelnék néha.

VICTOR Jobb ötletem van. Miért nem mégy el valahová pár hétre az orvosoddal? Komolyan mondom. Megváltozna a felfogásod.

ESTHER Bár megtehetném.

VICTOR Hát tedd meg. Neki van civil ruhája. Elvihetnéd a kutyát is – főleg a kutyát.

Esther elneveti magát

Ez nem nevetni való. Valahányszor elmégy sétálni, amikor esik az eső, visszafojtott lélegzettel várom, mit hozol haza már megint.

ESTHER *(nevetve)* Ugyan, eredj már, hiszen szereted azt a kutyát.

VICTOR Szeretem! Először is, rendszerint becsípsz, másodsor pedig mindenféle furá állatokat cipelsz haza, most pedig kijelented, hogy „szeretem” őket.

Esther szeretettel, de egyszersmind bizonyos nőies kihívással nevet. Szünet

Egy kutya nem oldja meg a dolgokat, Esther. Értelmes, ügyes asszony vagy, nem heverészhatsz egész nap a díványon. Még valami félállás is jót tenne neked, lenne egy hely, ahová eljárhatsz.

Csend

ESTHER Én nem tudnék minden áldott nap ugyanoda járni. Sohase tudtam, és nem is fogok soha. Nem szoktam még hozzá, hogy Richard nincs otthon, ennyi az egész.

VICTOR Pedig elment, gyermekem. Kész, felnőtt ember; most te is kezdhetsz magaddal valamit.

ESTHER Mondd, kérted te Waltert a telefonhoz?

VICTOR *(félrepillant)* Megkértem az asszisztensnőt, igen, hogy küldje. Nem tudott elszabadulni.

ESTHER A gazember. Undorító.

VICTOR Mit lehet tenni? Az ilyesfajta érzés mindig is hiányzott belőle.

ESTHER Miféle érzés? Az, hogy tizenhat év után odajöjjön a telefon-

hoz? Az pusztá tisztesség kérdése. *(Hirtelen bizalmas együttérzéssel)*
Dühöngsz, mi?

VICTOR Csak magamra. Újra meg újra hívtam egész héten, én hülye. . . Vigye el az ördög, majd elintézem magam az egészet, én elküldöm neki a részét.

ESTHER Hány Cadillacben tud ülni egyszerre?

VICTOR Ezért van több Cadillacje. Az olyan emberek, akik szeretik a pénzt, nem mondanak le róla.

ESTHER Nem értem, miért tekinted ezt jótékonyságnak. Létezik olyasmi is, mint erkölcsi adósság.

VICTOR Esther. . . légy szíves. . . ne kezdjük újra, jó?

ESTHER Mikor nyitjuk ki már végre a szánkat, ahogy normális emberek kinyitják? Sose fejezhette volna be az egyetemet, ha te nem vállalod Apa gondozását. Szerintem ebben itt komoly pénz lehet.

VICTOR Kétlem. . . nincs közte antik bútor és. . .

ESTHER Csak mert a miénk, azért mindjárt értéktelen?

VICTOR Most minek mondasz ilyeneket?

ESTHER Azért, mert így gondolkodunk. Igenis!

VICTOR *(élesen)* Amikor még a telefonhoz se hajlandó odajönni, szeretném tudni, hogyan. . . ?

ESTHER Akkor írj neki levelet, dörömbölj az ajtaján – ez a holmi a tiéd!

VICTOR *(most látja, milyen halálos komolyan veszi a dolgot Esther; meglepetten)* Miért vagy ilyen izgatott?

ESTHER Először is, mert ez hozzásegíthet, hogy végre rászánd magad a nyugdíjra.

Csend

VICTOR *(meglehetősen titokzatosan; önkéntelenül)* Eddig se a pénz tartott vissza tőle.

ESTHER Hanem micsoda?

Victor hallgat

Arra gondoltam, ha lenne egy kis pénzünk, akkor kiléphetnél, és várhatnál egy-két hónapig, amíg eldöntöd, mit szeretnél csinálni.
VICTOR Úgyis folyton ezen töröm a fejem, nem kell kilépnem ahhoz, hogy gondolkodjam rajta.

ESTHER De úgy látom, nem sokat süttöttél ki eddig.

VICTOR Azt hiszed, olyan egyszerű? Ötvenéves leszek. Ilyenkor az ember már nem tud csak úgy nekivágni valami új pályának. Nem értem, miért olyan sürgős ez most hirtelen.

ESTHER *(nevet)* Most hirtelen! Egyebet se hajtogatok, mióta csak elérted a korhatárt – három éve mondogatom már!

VICTOR Hát azért nincs még három éve. . .

ESTHER Márciusban lesz három ével! Ez három év. Ha akkor kilépsz, ma már majdnem meglehetne a diplomád. Meglett volna a lehetőség, hogy valami olyat kezdj, amit szeretsz csinálni. Talán nem igaz? *(Mélységes kíváncsisággal és együttérzéssel)* Miért nem vagy képes lépni egyet?

VICTOR *(csönd, szinte szégyelli magát)* Megmondom neked őszintén: nem tudom biztosan, hogy nem irreális-e kissé az egész. Ötvenhárom, ötvennégy éves lennék, mire hozzákezdhetnék bármihez is.

ESTHER De hiszen ezt eddig is tudtad.

VICTOR Persze, de azért mégis más, ha közvetlenül előtte áll az ember. Nem vagyok meggyőződve, egyáltalán van-e még értelme az egésznek.

ESTHER De még mindig lehet húsz éved, és az nagy idő. Azalatt rengeteg érdekes dolgot lehet csinálni. *(Rövid szünet)* Olyan fiatal vagy még, Vic.

VICTOR Én?

ESTHER Persze! Én már nem vagyok az, de te igen. Jó isten, a lányok még most is megbámulnak, hát mit akarsz még?

VICTOR *(üres nevetéssel)* Nehéz erről vitatkozni. Mert én nem értem.

ESTHER Szeretném, ha levelet írnál Walternak.

VICTOR *(régibistória)* Már megint Walter? Valahányszor elkezdünk beszélgetni, mindig Walterrel jössz elő. Hát te. . .

ESTHER Walter híres orvos, a kórháza pedig új kísérleti intézetet épít. Az ő kórháza, láttam az újságban.

VICTOR Esther, az az ember nem hívott fel tizenhat éve.

ESTHER De te se hívtad fel őt!

Victor meglepetten néz

De nem ám. Ez is tény.

VICTOR (*mintha ez új és bibetetlen tény volna*) Minek hívtam volna fel?

ESTHER Azért, mert a bátyád, mert befolyásos ember, és mert segíteni tudna. Igen, mások is így csinálják, Vic! Azokban a cikkekben, amiket írt, igazi idealizmus volt, valami hamisítatlan emberiség... Mert az emberek igenis változnak, ha nem tudnád.

VICTOR (*elfordul*) Sajnálom, nincs szükségem Walterra.

ESTHER Nem kívánom, hogy egyetérts vele; önző gazember, de megvan rá a módja, hogy téged sínre tegyen. Nem látok ebben semmi megalázót.

VICTOR (*rosszkedvű és ingerült*) Nem értem, egyszerre miért olyan sürgős ez?

ESTHER Azért, mert nem tudom, hol a fenében állok, Victor! (*Tulajdon meglepetésére csaknem sikoltva fejezte be. Victor hallgat, Esther visszatáncol*) Én bármit megteszek, ha tudom, mi a célja, de annyi éve mindig mondogatjuk, hogy amint meglesz a nyugdíj, elkezdünk élni... olyan ez, mint huszonöt évig dörömbölni egy ajtón, s akkor egyszer csak kinyílik... mi meg ott állunk. Néha már azt hiszem, hátha félreértettelek, és talán szereted a rendőrséget.

VICTOR Gyűlöltem minden ott töltött percemet.

ESTHER Rosszul csináltam mindent! Bizony isten, azt hiszem, ha többet kívántam volna tőled, többre viszed.

VICTOR Ez nem igaz. Isteni feleség voltál... .

ESTHER Nem hinném. De neked a biztonság olyan sokat jelentett, hogy én is alkalmazkodni próbáltam. De rosszul tettem. Istenkém, ma, mielőtt idejöttem, szétnéztem otthon a lakásban, hogy lássam, használhatunk-e valamit ebből a holmiból... Te, pocsk az az egész lakás. Kopott és ócska és ízléstelen. És nekem jó az ízlésem. Tudom, hogy az! De nálunk mindig ideiglenes volt minden! Mi szinte nem is voltunk, hanem mindig csak akartunk lenni valamivé. Például a háború alatt, amikor minden hülye annyi pénzt keresett... akkor kellett volna otthagynod a rendőrséget, én tudtam, tudtam!

VICTOR Esküszöm, néha úgy beszélsz, mintha egyáltalán nem is lett volna életünk.

ESTHER Úristen, milyen igaza volt anyámnak... sose hiszem el, amit látok. Tudtam, hogy sose fogsz kilépni, ha nem tetted meg a háború alatt, láttam, hogy így lesz, és mégse szóltam semmit. Tudod, mi a mi átkozott nagy bajunk?

VICTOR *(órájára néz – érzi, hogy Esther lázadásának itt vége)* Mi a mi átkozott nagy bajunk?

ESTHER Az, hogy nem törődünk a pénzzel! Nyúglódunk miatta, meg beszélünk róla, de úgy látszik, nem tudjuk akarni... Én igen, de te nem. Én igazán akarom, Vic. Én akarom, Vic. Én akarom a pénzt!

VICTOR Gratulálok.

ESTHER Eredj a fenébe!

VICTOR ...Ami azt illeti, néhányszor már az úrlapokat is elkezdtem kitöltögetni.

ESTHER *(felajzva)* És?

VICTOR *(nebezen, maga sem érti)* Azt hiszem, van abban valami véglegesség, ami mindig... *(Elhallgat)* Ostobaság; elismerem. De ha az ember ránéz arra a rohadt úrlapra, és mi mást tehet... odakanyarintja a nevét a huszonnyolc esztendő alá, és aztán azt kérdezi magától, ennyi az egész? Ez minden? És persze, ez. Csak az a baj, ha arra gondolok, hogy elkezdek valami mást, előjön az a bizonyos szám – az ötvenes –, és rögtön kimegy a gőz. *(Erőszakolt elhatározással)* Majd kezdek is valamit, tényleg! *(Most igazán közel van Estherhez – elvesztette a fonalat, gondolkodik. Kis csönd)* Én nem tudom, mi ez, de valahányszor gondolkodom rajta, valósággal megrémülök.

ESTHER Hogyhogy?

VICTOR Hát például, amikor az előbb bejöttem ide. *(Körülnéz)* Ez az egész... úgy fejbe vágott, mint valami örütség. Fölhalmazni itt ezt a rengeteg cuccot, mintha legalábbis aranyból lenne – az isten verje meg, legszívesebben még a szőnyegléceket is fölcipeltem volna akkor. És most, ha visszagondol az ember, annyi mindenről, ami valaha olyan rettentő fontosnak látszott, egyszer csak kiderül, hogy... nevetséges. *(A középen álló karosszékre néz, elhallgat)* Az egész akkori életünk, az öreggel... most teljesen megfoghatatlan.

ESTHER Hát szeretted, nem?

VICTOR Tudom, de ez valahogy csak szó. Mi volt ő? Egy lecsúszott üzletember, mint annyi sok ezer más, én mégis úgy viselkedtem, mintha legalábbis egy hegy omlott volna le. Én nem is tudom... néha már arra gondolok, biztosan azért nem lépek ki a rendőrségtől, mert valójában sajnálom otthagyni, csak nem merem bevallani magamnak. Csak hát tulajdonképp mit számít, mit csinál az ember, ha egyszer nem azt csinálja, amit szeretne? Az nagy luxus ám, a legtöbb ember álmodni se mer róla. *(De most elveszti az önbizalmát)* Nem is tudom, néha már vannak napjaim, amikor olyan az egész, mint egy történet, mintha valaki mesélte volna! Éreztél már ilyesmit?

ESTHER Állandóan, minden nap.

VICTOR Ugyan...

ESTHER Ez az igazság. Amikor először feljöttem ezen a lépcsőn, tizenkilenc éves voltam. És amikor felbontottad a dobozt, amelyben az első egyenruhád volt – emlékszel? –, amikor először felvetted, mennyit nevtünk? Azt mondtad, ha bármi történik, mindenesetre rendőrt hívsz! *(Mindketten nevetnek)* Tisztára úgy hatott, mint egy maskara. És akkor igazunk volt. Az volt az a pillanat, amikor igazunk volt.

VICTOR *(fáj neki Esther fájdalma)* Tudod-e, Esther, te néha megpróbálsz gyerekesen viselkedni, és a...

ESTHER *(a bútorra mutat)* Ne beszélj nekem gyerekeségről Victor, legalábbis ne ebben a szobában! Annyi éven át hagytad ezt a sok holmit itt heverni, csak azért, mert nem tudtad rászálni magad egy szimpla beszélgetésre a tulajdon bátyáddal, és akkor én vagyok gyerekes! Úgy nézel arra az emberre, mintha még ma is tizennyolc éves lennél! Jó, megfeneklettem, de én legalább belátom!

VICTOR Hát jó, belátom... megfeneklettem. Végigtekintek az életemen, és tisztára érthetetlen az egész. Már nem tudom, mit miért csináltam! Úgy érzem magam, mintha egy fölfordított hordóban ülnék fejjel lefelé, és ha ez téged bánt, hát akkor elképzeld, én mit érzek. Nem mondhatnám, hogy dagadok a büszkeségtől mostanában. De légy türelemmel, megmondtam, hogy csinállok valamit, hát úgy is lesz.

ESTHER *(szünet, figyeli Victort, aki arrébb megy. Szomorúan)* Megvan

a cédulát? Elhozom az öltönyödet. Egyszerűen szabadulni akarok innen.

VICTOR *(átadja a cédulát)* Nem téged hibáztatlak. Itt jobbra, a Hetedik Avenue sarkán. Rajta a cím.

ESTHER Mindjárt jövök vissza.

VICTOR *(nem bocsát meg önmagának)* Rendben van. Nem kell sietned. *(Odamegy a rádióhoz)*

ESTHER *(együttérzéssel)* Az éjjel megint csikorgattad a fogadat.

VICTOR Nahát! Nem csoda akkor, ha fáj a fülem!

ESTHER Hátborzongató, olyan, mintha sziklák gördülnének le a hegyről. Úgy szeretnék segíteni, de nem tudom, hogyan.

VICTOR *(zavarban)* Majd kisütöm. *(Fölveszi a rádióját)*

ESTHER Ez mi?

VICTOR Ó, ez az egyik régi rádióm, magam csináltam. *Mamma mia*, micsoda csövek!

ESTHER *(kíváncsibb, mint amennyire a rádió érdekli)* Működik ez még?

VICTOR Nem, akkumulátor kell hozzá... *(Eszébe jut valami, hirtelen felnéz a mennyezetre)*

ESTHER *(színtén felnéz)* Mi az?

VICTOR Egyszer felrobbant az egyik telepem, itt valahol beszakította a mennyezetet. *(Felmutat)* Itt nil Látod, ahol más színű a vakolat?

ESTHER *(szikrát szeretne csiholni kettejük között)* Ez az, amelyiken Tokiót fogtad?

VICTOR *(nem enyhül, a hangja halott)* Igen, ez az a monstrum.

ESTHER *(melegen)* Miért nem tartod meg?

VICTOR Á, használhatatlan. Tudod-e, mi a furcsa? Már teljesen elfelejtettem, milyen jó kis laborunk volt itt fönt egy darabig, Walternak meg nekem. Az a fal volt a Walteré, ez meg az enyém... néha egész éjszaka itt fenn dolgoztunk, és sokszor tele volt a szoba muzsikával. Anya órák hosszat játszott odalent a könyvtárban. Ami furcsa, mivel a hárfának halk hangja van. De valahogy mégis felszűrődött ide, úgy látszik... *(Estherre néz, érzelmeinek megnevezhetetlen konfliktusában)*

ESTHER Drága vagy. De igazán, Vic.

Feléje indul. De Victor megállítja azzal, hogy az órájára néz

VICTOR Kénytelen leszek egy másik pasast kihívni. Gyere, menjünk. *(A vidámság üres, fáradt kísérletével)* Elhozzuk a ruhám, és kirúgunk a hámból!

ESTHER Vic, nem úgy értettem, hogy én most. . .

VICTOR Felejtsd el. Várj csak, hadd teszem el ezt a holmit, mielőtt elviszi valaki. *(Fogja a tőrt és a maszkot)*

ESTHER Tudnál még?

VICTOR *(szomorúsága, távolisága nem ereszti)* Á, dehogya... ehhez tréning kell. A combok, az a lényeg. . .

ESTHER Na, hadd lássam, még sohase láttalak vívni!

VICTOR *(okos enged)* Nem bánom, de már nem bírok eléggé leguggolni. . . *(Alapállásba helyezkedik, két lábfeje a megfelelő szögben, rugózva nehéz guggoló pozícióba kényszeríti magát, jobb kezét kinyújtja a törrel, bal kezét a tarkója mögé emeli)*

ESTHER Mi lenne, ha újra elkezdenéd?

VICTOR Á, ugyan, rengeteg munkával jár, ez a létező legnehezebb sport. *(Ismét alapállásban)* Na, maradj csak ott, ahol vagy.

ESTHER Én?!

VICTOR Ne félj. *(A tör hegyét pengeti)* Csodálatos szerszám, látod, milyen élet van benne? Végigvertem vele egész Princetont. *(Fáradtan elneveti magát, majd több méterről nagy dobogással támad, a tör gombja Esther gyomrán áll meg)*

ESTHER *(hátraugrik, amikor a gomb megérinti)* Jaj! Victor!

VICTOR Ugyan!

ESTHER Olyan szép voltál.

Victor meglepetten és zavartan elneveti magát, amikor a folyosóról behallatszó hosszú, kitarított köbögésre mindketten az ajtó felé fordulnak. A köbögés erősödik, és belép Gregory Solomon. Röviden: egy fenomén. Csaknem kilencvenéves, de egyenes derékkal jár, s még most is érezni rajta, hogy valaha erős ember volt. Úgy tud a sétatotjára támaszkodni, hogy nem látszik ettől gyöngének.

Kopott, fekete nyúlszőr kalapot visel, karimáját jobboldalt lehajtotta, mint Jimmy Walker – csak ez a kalap sokkal porosabb; felöltöje formátlan. Kirojtosodott nyakkendője vastag csomóra van kötve, s félrecsúszott felkunkorodó gallérja alá. Mellénye gyűrött, nadrágja kitérdelt. Bal mutató-

ujján nagy briliánsgyűrűt visel. Hóna alatt elnyűtt bőr irattáska. Ma nem borotválkozott.

Még egyre köhögve és levegő után kapkodva, s reménytelen igyekezetében, hogy helyreállítsa tisztes üzletemberi küllemét, a szivarhamut próbálja ruhájáról levenni; bólint Esther és Victor felé, és felemelt kezével jelzi, hogy rögtön megszólal. De nem mulasztja el, hogy gyanakvó pillantást ne vessen a Victor kezében tartott törre.

VICTOR Hozzak egy pohár vizet?

Solomon méltóságteljesen nemet int, igyekeznek a köhögést abbahagyni

ESTHER Miért nem ül le?

Solomon köszönetet int, leül a középen álló karosszékebe, a köhögés mielőbb

Biztos, hogy nem tenne jót egy korty víz?

SOLOMON *(orosz-jiddis akcentussal beszél)* Vizet azt nem kérek; egy kis vér kéne inkább, azt tudnám használni. Köszönöm.

Mélyeket lélegzik, s közben Victort figyeli, aki leteszi a törte, s a revolverét visszadugja a tokjába

Nem mondom, lépcső az van.

ESTHER Jobban érzi magát?

SOLOMON Még egypár lépcső, és az ember fölér a mennyországba. Jaj... elnézést, biztos úr, én üzleti ügyben járok. Akit keresek, egy bizonyos... *(A mellényzsebébe nyúl kál)*

VICTOR Franz.

SOLOMON Ez az, Franz.

VICTOR Az én vagyok.

Solomon bitetlenül néz rá

Victor Franz.

SOLOMON Szóval rendőr!

VICTOR *(vigyorogva)* Ühüm.

SOLOMON Hogy mik vannak! (*Estbert is beleértve*) Tetszik látni, ebben a rühes szakmában az az egyetlen szépség, hogy annyi sokféle emberrel lehet találkozni. Rendőrrel én még sohase kötöttem üzletet. (*Odaynyújtja a kezét*) Nagyon örülök a szerencsének. A nevem Solomon, Gregory Solomon.

VICTOR (*kezet fog*) Ez a feleségem.

ESTHER Jó napot.

SOLOMON (*elismeréssel biccent Esthernek*) Nagyon csinos. (*Victornak*) Nagyon csinos asszony. (*Kezét nyújtja Esthernek*) Csókolom a kis kezét, kedvesem. Szép ruha.

ESTHER (*nevetve*) Az az igazság, hogy éppen most vettem!

SOLOMON Jó ízlése van. Gratulálok, viselje egészséggel. (*Elereszti Esther kezét*)

ESTHER Akkor most elmegyek a tisztítóba, drágám. Mindjárt jövök vissza. (*Miközben az ajtó felé indul, Solomonnak*) Hosszú tárgyalás lesz?

SOLOMON (*úgy pillant körül a bútorra, mint valami ellenfélre*) Bútornál azt sose tudni, lehet, hogy rövid lesz, lehet, hogy hosszú lesz, lehet, hogy közepes lesz.

ESTHER Hát jó, de aztán rendes árat fizessen ám, hallja-e!

SOLOMON Hahá! (*Integét neki, hogy menjen*) Nézze, maga csak menjen szépen a tisztítóba, mi meg majd elintézzünk itt mindent száz százalékgig.

ESTHER Mert akad itt egy csomó gyönyörű holmi... Én tudom, de a férjem nem tudja.

SOLOMON Hatvankét éve vagyok a szakmában, de nem csaptam be senkit. Csak menjen, jó mulatást a tisztítónál.

Esther és Victor nevet

ESTHER (*ujjával megfenyegeti*) Remélem, jóba leszünk, Mr. Solomon.

SOLOMON Velem mind jóba vannak a lányok, kedveském, tehetek én róla?

ESTHER (*még mindig mosolyogva, Victornak, miközben az ajtóhoz megy*) Te meg óvatos légy.

VICTOR (*bólint*) Szervusz.

Esther kimegy

SOLOMON Tetszik nekem, mert gyanakszik.

VICTOR (*meglepetten elneveti magát*) Hogy érti ezt?

SOLOMON Hát hogy lehet megbízni egy nőben, aki mindent elhisz?

Victor elismerően nevet

Volt nekem egy feleségem... (*Legyint és abbahagyja*) Á, mit számít az? Árulja el, ha nincs ellene kifogása, honnan tudta meg a nevemet?

VICTOR A telefonkönyvből.

SOLOMON Ne mondja! A telefonkönyvből.

VICTOR Miért?

SOLOMON (*titokzatosan*) Semmi, semmi, nagyon jól van.

VICTOR A hirdetésben tudtommal az állt, hogy hatóságilag engedélyezett becsüs.

SOLOMON Bizony, igen. Engedélyezett, bejegyzett. Megmutathatom az oltási bizonyítványomat.

Victor nevet

Maga csak nevéssen, manapság az egyetlen dolog, amit engedély nélkül is csinálhat, az az, hogy fölmege a liften a legfelső emeletre, és kiugrik az ablakon. De magának ezt nem kell mondani, maga egy rendőr, maga ismeri ezt a világot. (*Kapcsolatot remél*) Nincs igazam?

VICTOR (*tartózkodóan*) De, azt hiszem.

SOLOMON (*egyik keze a combján, a másik természetes-elegáns mozdulattal a karfán; végigtékint a bútorokon*) Aha. (*Újra körülnéz, majd bizonytalan mosollyal*) Ez jó sok bútor. Mind eladó?

VICTOR El, az egész.

SOLOMON Nagyon jó, nagyon jó. Csak tudni szeretem, hányadán állunk. (*Kedvesen nevetni próbál, de nemigen sikerül*) Őszintén szólva, ezen a környéken nem számítottam ekkora halomra. Nagyon meglepő.

VICTOR De hiszen megmondtam, hogy egy teljes lakásról van szó.

SOLOMON (*árnyalatnyi bizonytalansággal*) Nézze, nem kell aggódni, nagyon szépen el fogunk intézni mindent. (*Fölkel a székből, odamegy a két*

magas fiókos szekrény egyikéhez, amely láthatólag tetszik neki. Fölnéz a csillárookra. Majd egyenesen Victorra) Nem akarok indiszkrét lenni, biztos úr, de ha meg nem sértem, mi köze magának ehhez? Hogy jutott maga ehhez?

VICTOR A családomé volt.

SOLOMON Ne mondja. Úgy nézem, elég régen itt áll ez a bútor, igazam van?

VICTOR Az öregem mindent felhordott ide a huszonkilences nagy csőd után. A házat a nagybátyáim vették át, de ezt az emeletet meghagyták neki.

SOLOMON *(mintegy hangsúlyozni akarva, hogy elhiszi)* Értem. *(Odamegy a hárfához)*

VICTOR Tudna most mindjárt ajánlatot adni, vagy pedig...?

SOLOMON *(végigjártatja a kezét a hárfa vázán)* Nem, nem, most mindjárt mondok magának egy ajánlatot, egy percig se vesztegetem az időt, máris számolok. *(Megpendít egy húrt, hallgatja. Aztán lebahajol, és végighúzza a kezét a hárfa rezonálólemezen)* Meghalt már a kedves édesapja?

VICTOR Persze, régen... majdnem tizenhat éve.

SOLOMON *(főlegyenesedik)* Tizenhat éve itt áll ez a bútor?

VICTOR Hát sose jutottunk hozzá, hogy kezdjünk vele valamit, de most lebontják a házat, így aztán... Nagyon jó, masszív holmi volt, tudja, eléggé pénzes emberek voltak a szüleim.

SOLOMON Nagyon jó, masszív, igen... látom. *(Fontolgató pillantással otthagya a hárfát)* Valamikor én is jó masszív voltam; ma már nem vagyok olyan masszív. Az idő, tudja, az egy rettenetes dolog. *(Távolabb áll a hárfától, most rámutat)* A rezonálólemeze repedt, tudja. De azért nem kell kétségbeesni, mert az még így is egy nagyon szép darab, kérem. *(Odamegy az egyik szekrényhez, megsimítja a furnért)* Hát nem furcsa dolog ez? Egy ilyen szekrény harminc évig ingyen se kellett volna senkinek; egy istencsapása volt. Most meg hirtelen megint kell nekik. Ezt értse meg az ember. *(Odamegy az egyik fiókos szekrényhez)*

VICTOR *(elégedetten)* Hát akkor mondjon valami jó árat, és meg-egyezőnk.

SOLOMON Természetesen. Nézze, én nem hazudok magának... *(A fiókos szekrényre mutat)* Például egy ilyen fiókos szekrény, mint ez,

egy hétig se maradna nálam. (*A másik fiókos szekrényre mutat*) Ez a kettő egy pár, tudja.

VICTOR Tudom. Még a hálósobában is van holmi, ha meg akarja nézni.

SOLOMON Ajvő. (*A hálószoza felé megy*) Ott mi van? (*Benéz a hálószozába, végigjártatja rajta a tekintetét*) Tetszik az az ágy. Az egy nagyon szép, faragott ágy. Azt el tudom adni. A szüleinek az ágya volt?

VICTOR Igen. Lehet, hogy odaát vették Európában, ha nem tévedek. Sokat utazgattak.

SOLOMON Nagyon csinos, nagyon szép darab. Tetszik nekem. Nagyon rendes család lehetett. Azok a székek is csinosak. Tetszenek nekem azok a székek. (*Visszaindul a középén álló karosszék felé, a szeme a bútorokon jár*)

VICTOR Különben az az ebédlőasztal kinyitható. Talán tizenketten is elférnek körülötte.

SOLOMON (*megnézi az asztalt*) Tudom. Ha nagyon muszáj, még tizennégyen is. (*Kézébe veszi a vlvótört*) Ez mi? Amikor bejöttem, azt hittem, éppen le akarja szűrni a feleségét.

VICTOR (*nevet*) Nem, csak akkor találtam meg. Valamikor, régen, vívtam.

SOLOMON Egyetemre járt, mi?

VICTOR Egy ideig igen.

SOLOMON Nagyon érdekes.

VICTOR A szokásos történet.

SOLOMON Nem, hallgasson csak ide... ami az emberekkel történik, nekem mindig az a legfontosabb. Mert mikor hívnak engemet? Vagy váláskor, vagy ha meghalt valaki. Szóval mindig új történet. Vagyis hát mindig ugyanaz, de mégis más. (*Leül a középén álló karosszékbe*)

VICTOR És maga szépen összeszedegeti a maradékot.

SOLOMON Nagyon jó, igen. Én összeszedegetem a maradékot. Egy kicsit talán úgy, mint maga, gondolom. Magának is lehet egypár jó története, lefogadom.

VICTOR Néha akad.

SOLOMON Micsoda maga, közlekedési rendőr, vagy mi?

VICTOR Nem. Őrszem vagyok. Többnyire kint Rockawayben, a repülőterek környékén.

SOLOMON Ez valami száműzetés, nem?

VICTOR *(nevet)* Nekem ott jobban tetszik.

SOLOMON Az legalább egy tiszta dolog.

VICTOR *(mosolyog)* Az. *(A bútorra mutat)* Na, mit szól hozzá?

SOLOMON Mit szólok hozzá? *(Miközben körülnéz, elbűsz két szivart)*
Rágyújt?

VICTOR Köszönöm, már régen abbahagytam.

SOLOMON Úgy látom, maga egy nagyon konkrét ember.

VICTOR Eltalálta.

SOLOMON Nagyon jó. Hát akkor mondja meg nekem, van valami papírja erről? Amivel a tulajdonjogot igazolja?

VICTOR Hát, az nincs. Nincs semmi írásom. De... *(félíg nevet)* ...Én vagyok a tulajdonos, és kész.

SOLOMON Más szóval, nincsenek testvérei.

VICTOR De igen, van egy bátyám.

SOLOMON. Ajjé. Jóban van vele? Nem akarok indiszkrét lenni, de nem kell magának mondani, vegyünk például egy átlagcsaládot, boldognak egymásért, de abban a pillanatban, hogy meghalnak a szülők, máris az a kérdés, ki mit kap meg, és odamegy az ember, és összemarakodnak, akár a kutyák vagy a macskák...

VICTOR Itt ilyen probléma nincsen.

SOLOMON Mert ha csak néhány darabról lenne szó, akkor én nem aggódnék, de hogy ezt a tömeget átvegyem minden frás nélkül, az egy kicsit...

VICTOR Rendben van, kérek tőle valami nyilatkozatot; emiatt ne aggódjon.

SOLOMON Ez nagyon fontos; mert el se hinné, kérem, mennyi a svindli, még előkelő emberek részéről is – jogászok, egyetemi tanárok, televíziósztárok, ötszáz dollárt is készek kifizetni az ügyvédnek, csak hogy megszerezzenek egy ötven centet érő könyvszekrényt –, mert, tudja, mindenki első akar lenni, így aztán...

VICTOR Mondtam, hogy szerzek egy nyilatkozatot. *(A szobára mutat)*
Akkor most halljuk az ajánlatot.

SOLOMON Nagyon jó, megmondom magának az ajánlatot. *(Az ebédlőasztalra néz, rámutat)* Például maga említette azt az ebédlőasztalt. Ez az, amit Spanyol Jakab-stílusnak hívnak. Belekerülhetett egy ezer-

két-, ezerháromszáz dollárba. Azt merném mondani... 1921, 22.
Igazam van?

VICTOR Körülbelül.

SOLOMON (*megköszörüli a torkát*) Látom, maga egy intelligens ember, ezért, mielőtt még egy szót szólnék, kérem, ne felejtse el, hogy a használt bútor az nem egy érzelmi kérdés.

VICTOR (*elneveti magát*) Ki se nyitottam a számat!

SOLOMON Úgy értettem, hogy maga egy rendőr, én meg egy bútorkereskedő vagyok, mind a ketten ismerjük ezt a világot – szóval egy marék Koch-bacilust könnyebb eladni, mint egy Spanyol Jakab-bútort.

VICTOR De miért? Az az ebédlőasztal kifogástalan állapotban van.

SOLOMON Biztos úr, maga konkrétumokról beszél, a bútorszakmában nem lehet konkrétumokról beszélni. Az emberek nem szeretik ezt a stflust; nemcsak hogy nem szeretik, utálják. Ugyanaz a helyzet azzal a tálalóval meg azzal a... (*Másfelé mutat*)

VICTOR Értem én... csak néhány darabot akar átvenni belőle, igaz?

SOLOMON Kérem, biztos úr, máris túlságosan gyorsan tárgyalunk...

VICTOR Azt már nem, szó se lehet róla, hogy kimazsolázza a javát, és itt hagyja nekem a többi. Vagy az egész, vagy semmi. Vagy pedig felejtjük el az egészet. Már a telefonban is megmondtam, hogy egy teljes lakásról van szó.

SOLOMON Miért olyan sürgős? Beszéljessünk egy kicsit, aztán majd meglátjuk, mi lesz. Róma se egy nap alatt épült. (*Aggodalmasan számolgat egy pillanatig, közben azokra a bútorokra sandít, amelyekre szüksége van. Föláll, odamegy a hárfához, megérinti*) Tudja, én arra gondoltam... én ezért a néhány darabért egy olyan szenzációs árat adok magának, hogy...

VICTOR Ez ki van zárva.

SOLOMON Ki van zárva?

VICTOR Ez nem áruház, itt nem lehet válogatni. Lebontják a házat.

SOLOMON Nagyon jól Megértjük mi egymást, kérem... (*Lefegyverző modorában*) Ezért semmi szükség az erőszakoskodásra. (*Nyugtalan, ideges – körülnéz, majd odamegy az ebédlőasztalhoz, megérinti, arcán utálat. A többi, nem kívánt bútorra néz, majd, miközben visszafordul Victorhoz, filozofikus képet vág*) Ezek a lemezek is eladók? (*Kezébe vesz egyet*)

VICTOR Hármát-négyet esetleg megtartok.

SOLOMON *(elolvass egy lemezcímekét)* Nézd csak! Gallagher és Sheean!

VICTOR *(csak félnevetéssel)* Remélem, nem akarja most lejátszani!

SOLOMON Kinek kell ezeket lejátszani? Én együtt dolgoztam velük, legalább ötven színházban.

VICTOR *(meglepetten)* Maga színész volt?

SOLOMON Színész! Akrobata; az egész családom akrobata volt. *(Főlenged ettől az első bizalmas közléstől)* Sose hallott „Az öt Solomon”-ról, nyugodjanak békében? Én voltam az untermann.

VICTOR Furcsa... zsidó akrobatákról még sohase hallottam.

SOLOMON Mért, és Jákob? Az talán nem volt egy birkózó? Az angyallal birkózott, nem?

Victor nevet

A zsidók mindig akrobaták voltak, az idők kezdete óta. Én meg olyan erős voltam annak idején, akár egy ló; ital, nők, minden – meg nem álltam egy pillanatig, nem bírt velem senki. Csak az élet. Bizony, fiam. *(Csaknem szeretettel leteszi a lemezt)* Nahát, mik vannak, Gallagher és Sheean.

VICTOR *(most már bizalmasabban, akarata ellenére; ugyanakkor változatlanul ragaszkodik hozzá, hogy ne térjenek el a tárgytól)* Hát akkor miben maradunk?

SOLOMON *(feléje fordul)* Mondja, hogy állunk mostanában a bűnözéssel? Növekszik, mi?

VICTOR Igen, növekszik. Növekszik. Nézze, Mr. Solomon, valamit tisztázni szeretnék, jó? Én nem vagyok bratyizó természet.

SOLOMON Nem az.

VICTOR Nem vagyok az; és nem vagyok üzletember se, nem értek a csevegéshez. Ezért hát halljuk az árat, aztán végezzünk az egész dologgal. Rendben?

SOLOMON Nem akarja, hogy haverok legyünk.

VICTOR Pontosan így gondoltam.

SOLOMON Hát akkor nem leszünk haverok! *(Felsóhajt)* De azért, hogy jobban megismerjen, én mutatok magának valamit. *(Bőrtárcát*

vesz elő, kinyitja, Victornak nyújtja) Ez a leszerelési papírom a Brit Haditengerészetből.

VICTOR (*megnézi az iratot*) Ejha! Mit keresett maga a Brit Haditengerészetnél?

SOLOMON Ne a Brit Haditengerészetet nézze. Mi van ott, milyen születési dátum?

VICTOR „18..?” (*Megbökkenve néz Solomonra*) Maga majdnem kilencvenéves?

SOLOMON Bizony, fiam. Hatvanöt éve jöttem el Oroszországból; huszonnégy éves voltam. És egész életemben dohányoztam. Megittam, meg szerettem minden asszonyt, aki csak hagyta, hogy szeressem. Hát minek akarnék én lopni magától?

VICTOR Mióta kell indok a lopáshoz?

SOLOMON Soha életemben nem láttam ilyen embert!

VICTOR Ugyan, dehogynem. Szóval hajlandó összeget mondani, vagy...?

SOLOMON (*valósággal rémült, mert nem képes horogra kapni Victort, s attól fél, hogy nem jut hozzá a jobb bútordarabokhoz*) Hát hogy mondjak én egy árat magának, amikor egyetlen szavamat se hiszi el!

VICTOR (*feszült nevetéssel*) Most látom először; miért kívánja, hogy megbízzam magában?!

SOLOMON (*undorodó gesztussal*) De hát akkor hogyan tárgyaljak én magával? Nagyon sajnálom, de itt maga nem lehet rendőr... ha üzletet akar csinálni, akkor hinnie kell, mert másképpen nem fog üzletet csinálni. Én... én... Na jó, felejtse el. (*Feláll és a táskájához megy*)

VICTOR (*meglepetten*) Mit csinál?

SOLOMON Én így nem tudok dolgozni. Én túl öreg vagyok már ahhoz, hogy ha csak kinyitom a számat, maga engem mindig tolvajnak nevezzen.

VICTOR Ki nevezte magát tolvajnak?

SOLOMON (*az ajtó felé megy*) Nem, kérem, nekem ez nem kell. Az én boltomban nincs erre szükség. (*Victor orra előtt rázza az ujját*) És el ne felejtse, nem is mondtam árat magának, és látja, maga mégis mit csinált velem. Látja? Még csak árat se mondtam magának!

VICTOR (*dühbe gurul*) Hát talán szívfességből jött ide? Mit beszél itt össze?

SOLOMON Uram, én szánom magát! Mi van magukkal, emberek?

Maga rosszabb, mint a lányom! Nem hisznek el semmit a világon... hogy lehet így élni? Azt képzeli, az egy elegáns dolog! Olyan nehezére esik, amit csinál? Hadd adjak magának egy tanácsot: nem az a baj, hogy maga nem tud semmiben se hinni, az nem olyan nehéz dolog, hanem az, hogy mégis hinnie kell. Az a nehéz. És ha erre maga nem képes, barátom, akkor maga egy halott ember! *(Az ajtó felé indul)*

VICTOR *(akarata ellenére megszelídül)* Ugyan, Solomon, ne bolondozzon már...

SOLOMON Nem, nem... Sajnálom, magának ezzel a bútorral egy bizonyos problémája van, de maga nem akar végighallgatni engem, és akkor én hogyan tárgyaljak magával?

VICTOR Hallgatom! Az isten áldja meg, mit akar tőlem, boruljak térdre?

SOLOMON *(leteszi az aktatáskáját, zakója zsebéből gyűrött mérőszalagot vesz elő)* Hát jó, akkor jöjjön csak ide. Látom, maga szereti a tényeket, de hát vannak ám furcsa tények is. *(Egy bútor darab oldalán kifeszítette a mérőszalagot)* Mennyit mond ez?

VICTOR *(odamegy, leolvassa)* Százegy és fél centi. Na és?

SOLOMON Fiam, a modern bérházakban a hálószoobaajtók legfeljebb hetvennégy-nyolcvan centi szélesek. Így hát ezt oda nem lehet bevinni.

VICTOR Na és a régi házak?

SOLOMON *(növekvő elkeseredéssel)* Én csak azt próbálom megmagyarázni magának, hogy ez csökkenti a lehetőségeimet!

VICTOR Na jó. Kérdezhetek valamit?

SOLOMON Én építészeti tényeket mondok magának! Hallgasson ide. *(Arcát törölgeti; fölfedezzi a könyvtárasztalt, odamegy)* Van itt magának például egy könyvtári asztala. Ez egy szép, szolid darab. De mutasson nekem egy modern lakást, amelyikben könyvtárszoba van. Ha építenének régi szállodákat, akkor én ezt el tudnám adni. De csak új szállodákat építenek. Ez a holmi egy másik világból való. Ezért én egy modern nézőpontot próbálok megértetni magával. Mert a használt bútor ára, az csupán nézőpont kérdése, és ha maga nem hajlandó a nézőpontot megérteni, akkor maga nem értheti meg az árat se.

VICTOR Akkor halljuk, mi a nézőpont: az, hogy nem ér az egész semmit.

SOLOMON Ezt maga mondta, nem én. A székek érnek valamit, meg a fiókos szekrények, az ágy, a hárfa...

VICTOR (*elfordul tőle*) Na jó, hát akkor felejsük el az egészszet, a javát külön nem adom oda magának. . .

SOLOMON Akár a lányom. Mit ugrál már megint?

VICTOR (*odafordul hozzá*) Az isten szerelmére, hát hajlandó árat mondani, vagy sem?!

SOLOMON (*kezét a halántékára szorítja, arrább megy*) Ajvé, ajvé, ajvé. . . kinézem magából, hogy maga legalább egymillió embert letartóztatott eddig.

VICTOR Tizenkilencet, huszonnyolc év alatt.

SOLOMON Akkor meg miért ilyen kegyetlen velem?

VICTOR Mert összevissza beszél mindenről, csak pénzről nem hajlandó beszélni, és nem tudom, mi a fenét akar.

SOLOMON (*fölemeli az ujját*) Most fogunk pénzről beszélni. (*Visszamegy a középben álló karosszékhez*)

VICTOR Óriási. Engem igazán nem hibáztathat, valahányszor kinyitja a száját, az összeg mintha mindig lejjebb csúszna.

SOLOMON (*leül*) Édes fiam, az az összeg semmit se változott, mióta ide beléptem.

VICTOR (*elneveti magát*) Nahát, ez még szebb! Halljuk, mi az összeg?

Solomon körülpillant, az esze most cserbenhagyta, kezd magába roskadni

Mi van? . . . Mi bántja?

SOLOMON Sajnálom, kár volt eljönnöm. Azt gondoltam, csak egypár darabról lesz szó, de így. . . (*Magába roskadtan a szemét nyomkodja*) Túl sok ez nekem.

VICTOR Akkor meg minek jött ide? Megmondtam magának, hogy a teljes lakás eladó.

SOLOMON (*tiltakozva*) Hívott, hát jöttem! Mit csináljak, feküdjek le és dögöljek meg? (*Ismét menteni próbálja a helyzetet*) Nézze, én nagyon szeretnék magának egy ajánlatot tenni, csak az a kérdés, hogy. . . (*Elhallgat, mintha nem merne kimondani valamit*)

VICTOR Jól kezdi, nem mondom. . .

SOLOMON Ide hallgasson, nekem ez egy óriási kísértés! De. . . (*Mintha ki akarná erőszakolni Victor megértését*) Nézze, én megmondom magá-

nak az igazat; maga valami nagyon régi telefonkönyvet nézhetett; én pár évvel ezelőtt már tulajdonképpen föl is számoltam a boltomat, csak egypár angol kandallórostélyt tartottam meg, azokból mindig eladhatok, ha egy kis pénz kell. Azt hiszem, nyolcvan, nyolcvanöt lehettem, itt volt az ideje. Vártam, de nem történt semmi, pedig még a lakásomat is feladtam, a bolt hátsó részében lakom, egy villanyresóval. De nem történt semmi! Még mindig száz százalékgig – na nem, talán nem száz, de egészséges vagyok, és nagyon jól érzem magam. És gondoltam, magának lehet egypár jobb darabja... nem mintha a többit nem lehetne eladni, de abba talán beletelne egy év, még másfél is. Az pedig énnekem már nagy kockázat. *(Küszködve körülnéz)* A baj az, hogy nagyon szeretek dolgozni; imádom a munkát, de... *(Feladja)* Nem tudom, mit mondjak magának.

VICTOR *(feláll)* Na jó, rendben van, akkor felejtjük el.

SOLOMON *(feláll)* Most mit ugrál?

VICTOR Hát kell vagy nem kell?

SOLOMON Honnan tudjam, hogy kell-e vagy nem kell? Nézze, itt az is számít, hogy éppen ilyen ez a bútor; az átlagvevő, az, kérem, csak ránéz, és rögtön ideges lesz tőle.

VICTOR Solomon, már megint kezdi.

SOLOMON Én nem alkudozok magával!

VICTOR Miért lenne tőle ideges?

SOLOMON Azért, mert tudja, hogy ez sose törik össze.

VICTOR *(nem rosszkedvűen, de ragaszkodik a józansághoz)* Ugyan, ne tréfáljon már, könyörüljön már meg rajtam.

SOLOMON Édes fiam, maga nem ismeri ennek a pszichológiáját! Ami nem törik, annak semmi sansza. Vegye például *(odamegy az asztalhoz)* ezt az asztalt!... Ide hallgasson! *(Rávág az asztalra)*

Victor nevet

Aki egy ilyen asztalhoz leül, nemcsak azt tudja, hogy nős, hanem, hogy nős is marad – több dobása nincs.

Victor nevet

Maga nevet, pedig én a tényleges helyzetet mondom magának. Mi a jelszó manapság? Az, hogy: cserélhető. Minél inkább eldobható valami, annál szebb – a kocsi, a bútor, a feleség, a gyerekek –, minden legyen cserélhető. Mert, kérem, manapság a legfőbb dolog a vásárlás. Régen, ha mondjuk valaki boldogtalan volt, nem tudta, mit kezdjen magával, akkor elment a templomba vagy forradalmat csinált, valami volt. De ma? Ha maga ma boldogtalan? Nem találja ki, mi a megváltás? Elmegy vásárolni.

VICTOR (*nevet*) Maga szédületes pofa, azt meg kell adni.

SOLOMON Én az igazat mondom magának! Ha ebben az országban fél évre bezárnák az összes üzletet, itt vérfürdő lenne az Atlanti-óceántól a Csendes-óceánig. Az ilyesféle bútorral a vásárlásnak vége, slussz, nincs több sansz, ez megvan magának, érti? Hát ez a maga bútorának a problémája.

VICTOR (*nevetve*) Solomon, óriási pofa maga. De én egy lépéssel előbbre vagyok magánál, engem ez nem hat meg.

SOLOMON (*sértetten*) Hogyhogy nem „hat meg”? Nem tudom, mennyi időm van még hátra. Mi olyan borzasztó abban, hogy ezt megmondom? Az a baj, hogy maga, barátom, túl fiatal, és nem érti ezeket a dolgokat...

VICTOR Értem én nagyon jól, és tudom, mi vár magára... nem vagyok én olyan fiatal.

SOLOMON (*csúfondárosan*) Mennyi maga, negyven? Negyvenöt?

VICTOR Ötven leszek.

SOLOMON Ötven? Akkor maga, fiacskám, még egy csecsemő!

VICTOR Szép kis csecsemő.

SOLOMON Istenem, ha én ötven lennék!... Hetvenöt éves koromban én megnősültem.

VICTOR Ne mondja.

SOLOMON Mit beszél? Még most is él a feleségem, ott a Nyolcadik Avenue mögött. Látja, ezért nem akarok megválni a pénzemtől, mert nem szeretném, hogy ez a holmi órá maradjon... Ő a madarakat szereti. Van neki talán száz is, azokkal él. Ha kitálat egy tányér levest, abban mindig találhat madártollat. Én nem madarakra dolgoztam egész életemben.

VICTOR Én megértem a problémáit, Mr. Solomon, de azért én nem vagyok köteles áldozatot hozni. *(Feláll)* Nincs több időm.

SOLOMON *(felemelt kézzel tartóztatja, kétségbeesetten)* Megveszem! *(Megijesztette önmagát, s most körülnéz a feltornyozott bútorhalmon)* Vagyis, szóval... *(Járkál, a holmit nézegeti)* Kénytelen leszek tovább élni, ennyi az egész, majd rászánom magam! Megveszem.

VICTOR *(megérzi Solomon félelmét, s az hat rá)* De most az egészről beszélünk?!

SOLOMON *(mérgesen)* Egészről, egészről! *(Az aktatáskájához megy)* Kiszámítom, egy nagyon szép árat csinálok magának, és maga egy boldog ember lesz.

VICTOR *(újra leül)* Azt kétlem.

SOLOMON *(elővette a táskájából a blokkját; most egy kemény tojást vesz ki belőle)*

VICTOR Hát ez meg mi, ebéd?

SOLOMON Annyit vitatkozott velem, hogy megéheztem! Nekem nem szabad nagyon megéheznem.

VICTOR Szent ég.

SOLOMON *(az ujja bütykével feltöri a tojást)* Azt akarja, hogy éhen pusztuljak? Nagyon hamar végzek ezzel.

VICTOR Nahát, én aztán jól kifogtam!

SOLOMON Nincs véletlenül egy kis sója?

VICTOR Nem vagyok hajlandó most sóért szaladgálni.

SOLOMON Szépen kérem, ne mérgeződjön. Maga el fog ájulni, olyan árat mondok magának, majd meglátja. *(Lenyeli a tojást. Most szembenéz a bútorral; félig magának, miközben a blokkot és ceruzát készzenlétben tartja)* Olyan gyorsan fogok számolni, mint egy kompjúter. *(Sebesen számol a blokkon)*

VICTOR Rendben van, csak nyugodtan. Feltéve, hogy komolyan csinálja.

SOLOMON Köszönöm. *(Megérinti a hatalmas tálalót)* Aj, aj, aj. No jó, nem bánom... *(Lefirkant egy számot. Odamegy a következő bútorhoz lefirkant egy újabb számot. Aztán a következőhöz, lefirkant egy újabb számot)*

VICTOR *(pillanat szünet után)* Maga tényleg megnősült hetvenöt éves korában?

SOLOMON Mért olyan borzasztó az?

VICTOR Sőt, szerintem óriási. De mi értelme volt?

SOLOMON Hát mi értelme van huszonöt éves korban? Huszonhat évesen nem lehet meghalni?

VICTOR *(balkan nevet)* Dehogynem.

SOLOMON Éppen olyan ez, mint a használt bútor, tudja, az egész csak nézőpont kérdése. Mert ez a világ csupa látszat. *(Újra lefirkant egy számot)* Megnősültem hetvenöt évesen és huszonkét évesen is.

VICTOR Ne vicceljen.

SOLOMON *(munka közben)* Bár vicc lenne! *(Dolgozik, minden darabról lefirkantja a blokkra a becsértéket, fiókokat húzgál ki, mindent megtapogat)*

VICTOR Szédületes alak maga.

SOLOMON *(erre a bátortításra elmosolyodik, Victorhoz fordul)* Tudja, fura dolog ám ez. Nagyon régen volt, hogy én utoljára ekkora tételt átvettem... már el is felejtettem, hogy felvillanyozza az embert az ilyesmi. Megint elővenni a ceruzát felér egy injekcióval. Mert megmondom magának őszintén, a telefonom, azt akár merőkanálnak használhatnám, már sose szólal meg. De mikor maga felhívott, hát... na, nem akarom elvenni az idejét... de szeretném azt megköszönni magának. Nagyon köszönöm. *(Victorra mutat)* Meg fogom hálálni magának, majd meglátja. Kinyithatom ezt?

VICTOR Persze, bármit.

SOLOMON *(elmegy a szekrényhez)* Az ilyenekben tükör szokott lenni. *(Kinyitja a szekrényt, s egy föltekert állatbőr szőnyeg zuhan ki belőle. Körülbelül egyszer másfél méteres)* Ez mi?

VICTOR Isten tudja. Nyilván szőnyeg.

SOLOMON *(felemeli)* Nem, nem... ez egy úti takaró. Amilyenek az autópáncél voltak.

VICTOR Jé, hát persze! Ezt használták, amikor autózni mentek. Úristen, nem láttam legalább...

SOLOMON Sofőrjük volt?

VICTOR Igen, sofőrünk volt.

A szemük találkozik. Solomon úgy néz rá, mintha most látná csak meg. Victor elfordul, Solomon most visszafordul a szekrényhez

SOLOMON Ide nézzen! *(A szekrény polcáról levesz egy rugós cilindert)*
Istenem! *(Felteszi, a szekrényajtó belsején levő tükörben megnézi magát)*

Micsoda világ! *(Victorhoz fordul)* Elegáns ember lehetett!

VICTOR *(mosolyogva)* Milyen jól áll magán!

SOLOMON És ezzel a vagyonnal csak úgy tönkrement?

VICTOR Miért ne? Persze. Öt hét alatt. Még annyi se kellett.

SOLOMON Ne mondja. És nem tudta többet összeszedni magát?!

VICTOR Hát tudja, van, aki nem pattan fel, mint a labda.

SOLOMON *(nyög egyet)* Hm! És mit csinált?

VICTOR Semmit. Csak üldögélt itt. Hallgatta a rádiót.

SOLOMON De mit csinált? Mihez...?

VICTOR Hát néha az aprópénzt kezelte az automata büfében. A vége felé meg táviratokat kézbesített.

SOLOMON *(szomorúan és csodálkozva)* Ne mondja. És mennyije volt?

VICTOR Hát... egypár milliója, azt hiszem.

SOLOMON Istenem. És mi volt a baja?

VICTOR Az anyám is akkortájt halt meg... gondolom, az se segített éppen... Van, aki nem tud föl pattanni, ennyi az egész.

SOLOMON Ide hallgasson, mondok én magának föl pattanásokat... én tönkrementem kilencszázharminckettőben; aztán kilencszázhuszónháromban is kiütöttek; kilencszáznegyben jött a pánik, aztán nyolcszázkilencvennyolcban is... De így lefeküdni...

VICTOR Hát maga egészen más. Ő hitt benne...

SOLOMON Miben hitt?

VICTOR A rendszerben, az egész mindenségben. Úgy érezte, az ő hibája, azt hiszem. Maga... maga beszél a kis énekes-táncos produkciójával, hiszen trükk az egész... maga százötven éves, elmondja a vicceit, és az emberek egyből beleszeretnek magába. Maga pedig szépen elsétál a bútorokkal, és kész.

SOLOMON Ez nem volt szép magától.

VICTOR Meg ne hazudtoljon! Mondja ki már! Eleget nézegetett, most már látja, mi van itt.

Solomon most már szemmel láthatóan kifogyott időhúzó ötleteiből; lassan körülnéz; a bútor mintha úgy tornyosulna fölébe, akár egy fenyegetés vagy egy

ígéret. Tekintete fölkapaszkodik a mennyezet széléig, kezei egymást markolásszák

Mitől fél? Legalább lesz dolga bőven.

SOLOMON (*rátékint, még több biztatást akar*) Szóval, maga szerint nem örültség?

VICTOR Ki tudja, mi örültség, mi nem? Hisz maga élvezi...

SOLOMON Ide hallgasson, én imádom...

VICTOR Hát akkor vigye. Addig fontolgatja, míg aztán nem lesz belőle semmi.

SOLOMON (*bizalmasan*) Elmondanék magának valamit. Az elmúlt hónapokban, én nem tudom, mi ez, gyakran meglátogatott a lányom. Tudja, volt nekem egy lányom – Isten nyugosztalja –, öngyilkos lett.

VICTOR Mikor történt ez?

SOLOMON Kilencszáz... tizenötben... a vége felé. Nagyon szép lány volt, gyönyörű arc, nagy szemek – és olyan tiszta, akár a hajnal. Én nem tudom, mi ez, olyan tisztán látom, mint most magát. És szinte minden áldott este, amikor lefekszem aludni, ott ül a lányom. Az ember nem tehet róla, azt kérdi magától, mi történt? Mi történt? Talán mondhattam neki valamit... talán csakugyan mondtam neki valamit... az egész olyan... (*A bútor nézi*) Nem az, hogy meghalok, attól nincs mit félni. De... Megmondom magának az igazat... egy perccel ezelőtt azt mondtam magának, hogy három feleségem volt... (*Rövid szünet. A félelme növekszik*) És ebben a pillanatban jut eszembe, hogy négy volt. Hát nem borzasztó? Az elsőnél tizenkilenc voltam, még Litvániában. Látja, ez az, ezt mondtam... nem lehet azt tudni, hogy mi a fontos. Itt ülök magával... és... és... (*Körülnéz a bútorokon*) Minek? Nem mintha nem akarnám ezt a holmit, akarom én, de... Tudja, én egész életemben kemény gyerek voltam, éntőlem nem lehetett elvenni semmit. Én küszködtem, kínlódtam, verekedtem, hat különböző országban, egyptárszor majdnem megöltek, és most meg... Itt ülök, beszélgetek magával, és mondhatom, most meg olyan az egész, mint egy álom, egy álom! Látja, maga ezt nem tudja elképzelni, mert...

VICTOR Tudom én, hogy miről beszél. De nem álom ez... az embernek folyton döntenie kell, és nem veszi észre, mire megy a játék,

csak amikor már késő. Itt vagyok például én, bolondultam a természettudományért, tehetséges voltam, de ott kellett hagynom, hogy eltartsam az öreget. Úgy gondoltam, egy időre beállok rendőrnek, csak amíg átvészeltük a válságot, aztán majd szépen vissza az egyetemre. De akkor jött a háború, utána meg a srác, és mire észbe kapott az ember, már megvolt tizenöt év a nyugdíjhoz, és azt nem könnyű csak úgy veszni hagyni. Tulajdonképpen nem is bánom, mert először is fölneveltünk egy nagyszerű gyereket; őt aztán nem fogja átrázni senki. De csakugyan úgy van, ahogy maga mondta: lehetetlen azt tudni, hogy mi a fontos. Mindig egyetértettünk abban, hogy mi nem állunk be a tülekedésbe, hanem éljük szépen a magunk életét. Ez volt a fontos. De mégiscsak az lett a vége, hogy a feleségemnek igényei támadtak, követelőzik. És még csak föl se róhatom neki – manapság már csak a pénznek van becsülete.

SOLOMON Mi baja a pénzzel?

VICTOR Semmi, csak éppen nem akartam odadobni a pénznek az életemet. De a végén, másképpen ugyan, de mégis odadobtam, és esküszöm magának, rég nem tudom már, hogy miért. Ha visszanezék, nem látok egyebet, csak azt, hogy járom, járom az utcát. A régi nóta, azt hiszem, csinálhatsz akármit, csak az a fontos, hogy nyerjél. Mint a bátyám; akkor régen, amikor itt éltem fönt az öreggel, a bátyám havi öt dollárral támogatta. Havi, értse meg; és befutott orvos létére. Nekem ki kellett maradnom az egyetemről, hogy megmentsem az öregurat az éhhaláltól. Azt akarom ebből kihozni, hogy amikor néha mégis idetolta a képét, az öregúr arca, hát... mintha maga az Úristen jött volna be az ajtón. Azt a tiszteletet... érti, mire gondolok? És miért ne? Miért is ne?

SOLOMON Hát persze, övé volt a hatalom.

VICTOR Na, most kimondta... ha ez van, akkor minden megvan... akkor még szeretetre méltó is vagy! (*Nevet*) Na, hát halljuk. Mondja meg az árat.

SOLOMON (*rövid szünet*) Adok magának ezeregyszáz dollárt.

VICTOR (*rövid szünet*) Az egészért.

SOLOMON (*lélegzetét visszafojtva*) Az egészért.

Rövid szünet, Victor végigtekint a holmin

Kell nekem, hát egy jó árat adok magának. Higgye el, senkitől se kap érte többet. Kell nekem; rászántam magamat.

Victor továbbra is a holmit bámulja. Solomon elővesz egy közönséges bortéket, abból pedig egy dollárköteget

Tessék... ki is fizetem most mindjárt. *(Már fogja az első bankjegyet, hogy leszámolja az összeget)*

VICTOR A baj csak az, hogy ketté kell osztanom, tudja...

SOLOMON Rendben van... akkor adok magának egy írást, és hatszáz dollárt leteszek az asztalra.

VICTOR Nem, nem... *(Föláll, összevissza járka, nézi a bútort)*

SOLOMON Miért? Ő elvett magától, hát maga is elvesz tőle. Ha akarja, csak négyszáz marad nálam.

VICTOR Nem, azt azért nem akarom. *(Kis csönd)* Majd holnap föl hívom.

SOLOMON *(mosolyog)* Rendben van, ha Isten segítségével még megleszek holnap, fölveszem a kagylót. Ha nem leszek meg... *(rövid szünet)* ... akkor nem.

VICTOR *(mérges, de binni szeretne)* Ne kezdje ezt újra legyen szíves, jó?

SOLOMON Nézze, maga meggyőzött engem, most már akarom... hát akkor mit csináljak?

VICTOR Én győztem meg magát?

SOLOMON *(nagyon lehangolt)* Abszolúte maga győzött meg engem. Láthatta, ránéztem, és abban a percben menni akartam!

VICTOR *(belefojtja a szót, mérges a saját határozatlanságára)* Ott egye meg a fenét! *(Kinyújtja a kezét)* Ide velem!

SOLOMON *(Victor jóindulatát akarja)* Kérem szépen, ne legyen mérges rám.

VICTOR Á, úgyis egy rakás vacak az egész. *(Előbbre löki a kezét)* Adja ide.

SOLOMON *(egy bankjegyet Victor tenyere fölött tart; tiltakozva)* Mért volna vacak? Legyen boldog... most vehet az asszonynak szép kabátot, elviheti Floridába, talán még...

VICTOR *(gúnyosan bólogat)* Persze! Persze! Most már mindnyájan boldogok leszünk. Ide velem.

Solomon a fejét csóválva bankjegyeket számol le Victor tenyerébe; Victor elfordítja a fejét, a fal mellé tornyozott bútort nézi

SOLOMON Akkor az egyszáz; kétszáz; háromszáz; négyszáz... Fogadja meg a tanácsomat, vegyen neki egy szép bundát, minden gondja elmúlik...

VICTOR Jó, jó, tudom. Gyerünk.

SOLOMON Akkor ez eddig négyszáz, most ezzel így... öt, hat, hét... Hisz tudja, már a Bibliában is benne van a tülekedés. Abban a pillanatban, amikor Éva megérintette az almát, akkor kezdődött.

VICTOR Sose olvasom a Bibliát. Gyerünk.

SOLOMON Csak olvassa el, majd meglátja... folyton tülekedés van, nem lehet kimaradni belőle. Akkor ez eddig hét, így ezzel most...

Az ajtóban megjelenik egy férfi; ötvenes évei közepén jár, jól fésült, borotvált; kalapot nem visel, teveszőr kabát van rajta; arcszíne rendkívül egészséges. Arcáról éles intelligencia sugárzik. Victor, aki Solomon háta mögött megpillantja, döbbenet összereszzen, s visszahúzza a kezét a következő bankjegy elől, amelyet Solomon éppen bele akart tenni

VICTOR (hirtelen elvörösödik, a hangja furcsán magas és kisfiús) Walter!

WALTER (belép a szobába, kinyújtott kézzel Victorhoz megy, s fojtott melegséggel, de merev mosollyal) Hogy vagy, öcskös?

Solomon elhúzódtott a látókörükéből

VICTOR (áttette a pénzt a bal kezébe, kezét ráz) Nahát, biz'isten nem számítottam rád.

WALTER (a pénzre célozva, félig humorosan) Kár, hogy elkéstem. Mit csinálsz?

VICTOR (küszködik a saját maga ellen elkövetett árulásával, s ezért feszült íokedvet erőltet) Éppen... éppen eladtam a holmit.

WALTER Remek! Mennyiért?

VICTOR (most már bizonyosra veszi, hogy becsapták) Á... ezeregyszázért.

WALTER (fakó, kommentár nélküli hangon) Aha. Hát jó. (Maglehetősen - bár nem feltűnő - határozottsággal Solomonhoz fordul) Mindenestől?

SOLOMON (*mindennel dacoló, erőteljes hangon, miközben kinyújtott kézzel Walterhoz megy*) Rendkívül örülök, hogy megismerhettem, doktor úr! Az én nevem Gregory Solomon.

WALTER (*arckifejezése arra utal, hogy mulat rajta, bár tartózkodása a vád lehetőségeit is rejti*) Jó napot! (*Kezet fog Solomonnal*)

Amint Victor fölemeli a kezét, hogy lesimítsa a haját, az arcán önmagáért érzett riadalom kifejezése jelenik meg

FÜGGÖNY

II. FELVONÁS

A cselekmény folytatódás. Amikor felmegy a függöny, Walter éppen elereszti Solomon kezét, s megfordul, hogy szembenézzon Victorral. Viselkedése tartózkodó; a csaknem vad kíváncsiságot takaró, beidegzett fegyelem merevvé teszi. Mosolya fegyelmezett és meglehetősen kemény, de a tekintete élénk és harcra kész

WALTER Esther hogy van?

VICTOR Nagyon jól. Minden percben itt lehet.

WALTER Itt? Nagyszerű! Hát Richard mit csinál?

VICTOR A massachusettsi műegyetemen van.

WALTER Ne viccelj!

VICTOR *(bólint)* Az ám. Teljes ösztöndíjat kap, amíg csak be nem fejezi.

WALTER *(leküzd megglepetését)* Nahát, ki hitte volna. *(Szélesebb mosollyal és zavart melegséggel)* Büszke vagy, mi?

VICTOR Gondolhatod. Évfolyamelső.

WALTER Ejha. Ez igazán remek. Nem bánod, hogy eljöttem, ugye?

VICTOR Dehogy! Hívtalak is jó néhányszor.

WALTER Igen, mondta az asszisztensnőm. Mivel foglalkozik Richard?

VICTOR Természettudománnyal. Eddig legalábbis. *(Biztonsággal)* Hát a tieid?

WALTER *(arrébb megy, megszakítva a szembenézését)* Azt hiszem, Jean sikerült a legjobban... de talán még nem is láttad.

VICTOR Nem, sohase láttam.

WALTER A *New York Times* elég hosszan írt róla tavaly ősszel. Tehetőséges divattervező.

VICTOR Igazán? Nagyszerű. Hát a fiúk? Még tanulnak?

WALTER Többnyire. *(Hirtelen elneveti magát, elbessegetve zavarát)* A világ minden felderítetlen misztériuma közül ők a gitárt tanulmányozzák. De ott egye meg a fene, rég elhatároztam, hogy nem izgatom magam többet miattuk. *(Elsétál Solomon mellett, a bútor nézegeti)* El is felejtettem már, hogy ennyi holmija maradt itt fent az öregnek. Jé, a rádió!

VICTOR (*együtt mosolyog vele*) Igen, láttam.

WALTER (*fölnéz a mennyezetre, arra a pontra, ahová Victor mutatott korábban*) Hmmm! (*Majd érzéseit nem titkolva, Victorra pillant*) De rég volt.

VICTOR Bizony. (*Arrébb megy*) Dorothy hogy van?

WALTER (*rejtélyesen*) Jól van, gondolom. (*Továbbmegy, nézegetve a bolmit, de hirtelen megint visszafordul*) Örülök, hogy láthatom Esthert. Szokott-e még verseket írni?

VICTOR Á, nem, már évek óta nem.

SOLOMON Nagyon helyes felesége van. Találkoztam vele.

WALTER (*meglepetten; tolatodásnak veszi*) Igen? (*Visszafordul a bútorhoz*) Na jó. A régi vacakok, igaz?

VICTOR (*lenyeli az erősebb tiltakozást*) Azt azért nem mondanám. Egy része nem is rossz.

SOLOMON Van itt egy-két nagyon szép darab, doktor úr. És nagyon szépen megegyeztünk.

VICTOR (*burkolt szemrehányással*) Nem hittem volna, hogy mégis beállítasz; gondolom, akkor legjobb lesz, ha elkezdjük előlről. . .

WALTER Ó, dehogy, nem akarom elrontani az üzletedet.

SOLOMON Elnézést, doktor úr, de legjobb lenne, ha most vinné el, amit el akar vinni, hogy aztán utólag ne legyen vita. Mire van szüksége?

WALTER (*meglepődik; Victorhoz fordul*) Ó, nem akartam én semmit. Csak éppen látni akartalak, ennyi az egész.

VICTOR Értem. (*El akarja hártani Walter nyilvánvaló gesztusát; túlzottan gyors mozdulatot tesz az evezők felé*) Megtaláltam az eveződet, ha netán szükséged lenne rá.

WALTER Evezőt? (*Amint Victor előbúzza az egyiket a bútorok mögül*) Ni csak! (*Átveszi az evezőt, tekintetével végigméri a hosszát, és nevetve emelgeti*) Tisztára elmehetett az eszem!

SOLOMON Elnézést, doktor úr; ha akarja az evezőket. . .

WALTER (*fölállítja az evezőt Solomon előtt, aki meglepetten megragadja*) Ne izguljon, nincs rá szükségem.

SOLOMON Dehogy. Én csak azt akartam mondani, hogy ha ilyen személyes holmi, az ellen semmi kifogásom.

WALTER (*bosszankodik, akarata ellenére; félig elneveti magát*) Köszönöm a nagylelkűségét.

VICTOR (*Solomont mentegelve*) Bedobtam az egészet... nem hittem volna, hogy eljössz.

WALTER (*feszülten túlzott kedélyességgel*) Persze, jól tetted. Te mit viszel el?

VICTOR Semmit, azt hiszem. Talán Esther akar egy lámpát, vagy ilyesmit.

SOLOMON Őt nem érdekli; tetszik látni; ő egy modern ember, mit lehet tenni?

WALTER (*odamegy a hárfához*) A hárfát se viszed el?

VICTOR (*bizonyos büntudattal*) Hát, nem hárfázik senki... Vidd el te, ha kell...

SOLOMON Elnézést, doktor úr, a hárfa, az kérem, az már egészen más...

WALTER (*elneveti magát; huncutul mulat rajta, s bosszankodik*) Megenged egy ajánlatot?

SOLOMON Kérem, doktor úr, ne sértődjön meg, én csak...

WALTER (*határozott, vaskemény mosollyal*) Miért izgatja magát? Hiszen csak beszélgetünk. Nagyon régen nem láttuk egymást.

SOLOMON Természetesen, hogyan. Elnézést kérek. (*Leül, és idegesen az arcbőrét csipkedti*)

WALTER (*megérinti a hárfát*) Tulajdonképp milyen kár érte. Nagyapa nászajándéka volt, tudod.

VICTOR (*meglepődve néz a hárfára*) Nahát, persze!

WALTER (*Solomonnak*) Mennyit ad neki ezért?

SOLOMON Nem részletezem, egy árat adok az egészért. Talán háromszázat ér. Az a rezonálólemez meg van repedve, tetszik tudni.

VICTOR (*Walternak*) Kell?

SOLOMON Kérem szépen, Victor, remélem, azt nem akarja elvenni tőlem. (*Walternak*) Nézze, doktor úr, nem akarom én becsapni magukat, ennek az egész tételnek a hárfa a húsa, a veleje. Én tudom, hogy a kedves mamáé volt, de... mint ahogy már mondtam is (*Victornak*) magának az előbb... (*Walterhoz*) használt bútorral nem lehet indulatoskodni.

WALTER (*a hárfára néz, Victorhoz*) Azt hiszem, nem számít... kü-

lönben az jutott eszembe, vajon megtartotta-e az öreg Anya estélyi ruháit?

VICTOR Őszintén szólva nem néztem át mindent...

SOLOMON *(fölemeli az ujját, mobón)* Várjon csak, azt hiszem, én segíthetek. *(Odamegy az egyik szekrényhez, amelybe korábban benézett, s kinyitja)*

WALTER *(a szekrényhez megy)* Volt neki egypár roppant mutatós...

SOLOMON *(kihúzza egy arannyal dúsan hímzett estélyi ruha alját)* Ilyesmire gondol?

WALTER Igen, erre! *(Kivesz egy ruhát Solomon kezéből)* Hát nem gyönyörű! Te, én azt hiszem, az esküvőmön viselte ezt! *(Magasra tarja)* Persze! Emlékszel erre?

VICTOR *(meglepődik az érzelmességen)* Mit akarsz velem?

WALTER *(egy másik ruhát akaszt ki a szekrényből)* Nézd meg ezt! Ez aztán valami, hm?! Gondoltam, Jeannie talán csinálhatna magának valami újat az anyagból, örülnék, ha viselne valamit Anya holmijából.

VICTOR *(új, meglepő ötlet)* Nagyszerű, ez remek ötlet.

SOLOMON *(még egy ruhát terít a heverőre)* Vigye, csak vigye, nagyon szépek.

WALTER *(hirtelen körülnéz, miközben ráfekteti a ruhákat egy székre)* Hát a zongora hova lett?

VICTOR Ó, azt még diákkoromban eladtuk. Jó sokáig éltünk belőle.

WALTER *(nagy érdeklődéssel)* Ezt nem is tudtam.

VICTOR Persze. Meg az ezüstöt is.

WALTER Hogyne. Milyen ostoba vagyok, hogy kiment a fejemből.

VICTOR Miért? Miért kellene emlékezned rá?

WALTER Remélem, tudod... újabban rendkívüli módon hasonlítasz Apához.

VICTOR Én?

WALTER Egészen meglepő. És a hangod is tisztára olyan, mint az övé,

VICTOR Azt tudom; néha még nekem is feltűnik.

SOLOMON Akkor, uraim... *(Lengeti a kezében tartott pénzt)*

VICTOR *(Solomonra mutat)* Talán jó lenne túlesni már ezen.

WALTER Persze, folytassátok csak! *(Arrébb megy, a bútort nézegeti)*

SOLOMON *(a Victor kezében levő pénzre mutat)* Akkor ott van magánál hét...

WALTER (*megfelekedett Solomonról; mintegy képtelen elfogadni az adott helyzetet*) Igazán örülök, hogy ilyen jó színben talállak.

VICTOR (*furcsállja ezt az újabb félbeszakítást; inkább megjegyzi, mint mondja*) Te is remekül nézel ki.

WALTER Sokat sielek; és majdnem minden reggel lovagolok... Tudod-e, legalább egy tucatszor fel akartalak már hívni az idén... (*Elhallgat, Solomonra mutat*) Fejezzétek be, aztán majd beszélgetünk.

SOLOMON Akkor most ezzel így... (*Bankjegyet tart Victor tenyere fölé*)

VICTOR Neked megfelel az ár?

WALTER Ó, én nem akarok beleszólni. Csak tudod, nekem már volt dolgom ilyen urakkal... tavaly, amikor Dorothyval fölosztottuk a holmit... és akkor úgy láttam...

VICTOR (*egy korábbi sejtése alapján*) Csak nem váltatok el?

WALTER (*idegesen, felcsattanó nevetéssel*) De igen!

Erre a végszóra belép Esther; műanyag zsákban hozza az öltönyt

ESTHER (*vegyes érzelmekkel s meglepetten*) Walter! Csak nem?!

WALTER (*mobón felugrik, odamegy Estherhez, kezét fog vele; hangja ideges, halk*) Hogy vagy, Esther?

ESTHER (*rosszállás és elragadtatott meglepődés között*) Mit csinálsz te itt?

WALTER Alig változtál!

ESTHER (*feszült nevetéssel, konfliktusban önmagával*) Ugyan, eredj már! (*Egy szekrényajtó fogantyújára akasztja az öltönyt*)

WALTER (*Victorhoz*) Te betyár, huszonötnek se látszik a feleséged!

VICTOR (*Esther reakcióját figyelve*) Tudom!

ESTHER (*jólesik neki, de sértődött is*) Ugyan, hagyd abba, Walter! (*Leül*)

WALTER Pedig így van, becsületszavamra; csodálatosan nézel ki.

SOLOMON Ez a ruha, látja? Nem megmondtam, ez egy nagyon szép ruha.

Victor röviden elneveti magát, ahogy Esther Solomon bókjától zavartan Solomonra pillant

ESTHER (*megjátszott sértettséggel, Victorhoz*) Mit nevezsz? Tényleg az.

VICTOR Csak olyan meglepett képet vágtaal, hogy...

ESTHER Hát igazán nem vagyok ilyen bókáradathoz szokva! (*Kitör belőle a nevetés*)

WALTER (*hirtelen eszébe jut – mobón*) Nahát!... Ejnye, de sajnálom, hogy nem tudtam még reggel, amikor eljöttem otthonról, hogy találkozom veled ma – hoztam volna neked egypár szép indiai karperecet. Egész dobozzal kaptam Bombayból.

ESTHER (*még nincs beállítva Walterra; most méregeti*) Honnan van neked?

WALTER Megoperáltam egy dúsgazdag textilest, az küldözget folyton mindenfélét. Ezt a kabátot is ő küldte, például...

ESTHER Már feltűnt, isteni anyag.

WALTER Nem rossz, mi? Két epekő. (*Bizonyos ravasz diadallal elneveti magát*)

ESTHER (*egy pillanatig még tart az imponáló hatás*) Hát Dorothy hogy van? Jól hallottam, hogy azt mondtad az előbb...?

WALTER (*nagyon komolyan*) Igen, elváltunk. A télen.

ESTHER Szomorú ezt hallani.

WALTER Már régen esedékes volt. Most sokkal jobb mind a kettőnknek... már majdnem jóba vagyunk.

ESTHER Hallgass, te disznó.

WALTER (*naiv izgalommal*) Így igaz!

ESTHER Ide figyelj, én nőpárti vagyok, hiába etetsz ilyesmivel. (*Victornak, meglátva a pénzt*) Elintéztétek?

VICTOR Nagyjából, azt hiszem.

WALTER Éppen meséltem Victornak... (*Victorhoz*)... hogy amikor mi osztozkodtunk... (*Solomonhoz*) Mondja, hallott bizonyos... Spitzer és Foxról?

SOLOMON Harminc éve ismërem Spitzer és Foxot. Bert Fox nálam dolgozott talán tíz vagy tizenkét évig.

WALTER Nekem ők becsülték föl a holmit.

SOLOMON Nagyon rendes fiúk. Spitzer talán nem olyan ügyes, mint Fox, de náluk jó kezekben van.

WALTER Igen. Hát ezért is...

SOLOMON Spitzer alelnöke a Becsüsök Egyletének.

WALTER Értem. Csak azt akartam az előbb mondani, hogy...

SOLOMON Én elnök voltam.

WALTER Igazán?

SOLOMON Bizony. Én helyeztem erkölcsi alapokra az egészset.

WALTER (*igyekeszik komoly képet vágni, Victor színtén*) Ne mondja.

Victorból hirtelen kipukkad a nevetés, és azonnal átragad Walterra meg Estherre is; meghittség támad köztük

SOLOMON (*mosolyog, de nem hagyja magát*) Mit kell ezen nevetni? Tessék ide hallgatni: énelőttem egy dzsungel volt ez a szakma, nem nevetnének, ha tudnák, milyen.

Walter arrébb megy, türelmetlen, szeretné folytatni

Én vezettem be a szabott haszonkulcsot, amit hozzácsapunk, tetszik tudni, az árhoz... én csináltam ebből egy tisztességes szakmát, olyat, kérem, akár az orvosoké vagy az ügyvédeké... azelőtt ez egy darázs-fészek volt, kérem. De ma már nem kell aggódni, ma már minden tag száz százalékig erkölcsi alapokon áll.

WALTER Ez igazán szép tett volt, Mr. Solomon... de szerintem még szebb tett volna, ha kicsivel többet adna ezért a bútorért.

ESTHER (*Victornak, aki pénzt tart a kezében*) Mennyit ajánlott?

VICTOR (*zavarban van, de azért eléggé dacosan kimondja*) ...Ezeregyszázat.

ESTHER (*lehangoltan, átlátszó tiltakozással*) Jaj, hát azt hiszem, ez igazán... nem túl alacsony ez? (*Walterra pillant, helyeslésre várva*)

WALTER (*bizalmas hangon*) Nézze, Solomon, ez az ember minden áldott nap az életét kockáztatja magáért; legyen nagylelkű...

SOLOMON (*Estherhez*) Ez egy igazi testvér! Nagyszerű. (*Walterhoz*) De kihívhat, akit csak akar – Spitzet és Foxot, Joe Brodyt, Paul Cavallót, Morris White-ot –, én mindegyiket ismerem, és tudom, hogy mit fognak mondani magának.

VICTOR (*biztonsága maradékaért küzdve; Estherhez*) Nézd, Mr. Solomon megmagyarázta nekem, hogy...

SOLOMON (*Estherhez, fölemelve az ujját*) Tessék csak odafigyelni, mert ő...

VICTOR (*Solomonhoz*) Várjon csak egy pillanatig, jó? (*Esthernek és*

Walternek) Nem azt akarom ezzel mondani, hogy igaz, de azt állítja, hogy a bútor egy része nem férne be az új lakásokba.

ESTHER (*félíg nevetve*) Te ezt elhiszed?

WALTER Nem tudom, Esther, Spitzer és Fox ugyanezt mondta.

ESTHER Walter, a város tele van nagy, régi lakásokkal!

SOLOMON Miért nem hagyja ezt a fiúkra, kedvesem?

ESTHER (*elnyom egy kitörést*) Szeretném, ha nem parancsolgatna nekem, Mr. Solomon! (*Walterhoz tiltakozva*) Egyedül az a két íróasztal több száz dollárt ér!

WALTER (*tapintattal*) Talán nem helyes, hogy beleavatkozom, de...

ESTHER Miért?! (*Solomonra utal*) Ne hagyj, hogy terrorizáljon...

SOLOMON Kedves lányom, erre magának nincs semmi alapja...

ESTHER (*elvágja*) Én nem szeretem az effajta üzleti szellemet, Mr. Solomon! Egyszerűen nem szeretem. (*Kis híján sír. Szünet. Ismét Walterhez fordul*) Nekünk ez a pénz nagyon fontos, Walter.

WALTER (*fegyelmexi magát*) Persze. Ne... ne haragudj, Esther. (*Körülnéz*) Hát... ha az enyém lenne...

ESTHER Miért? Éppen annyira a tiéd is, mint Victoré.

WALTER Dehogyan, drágám... nem fogadok el belőle semmit.

Szünet

VICTOR Nem, szó sincs róla, Walter, a fele a tiéd.

WALTER Hallani se akarok róla, öcskös. Én csak azért ugrottam fel, hogy lássalak, és kész.

ESTHER (*szünet. Nagyon meg van batva*) Ez irtó rendes tőled, Walter. Ez... igazán... nem is tudom...

VICTOR Hát jó, majd megbeszéljük.

WALTER Nem, nem, Victor, rászolgáltál. A tiéd.

VICTOR (*elutasítja a célzást*) Mivel szolgáltam volna rá? Tedd csak el a részed.

WALTER Nem lehetne ezt később megbeszélni? (*Solomonhoz*) Az én véleményem szerint...

SOLOMON (*Victorhoz*) Na látja, most már osztozkodnia se kell. (*Victorhoz és Walterhez*) Maguknak szerencséjük, hogy lebontják a házat. Az hozta össze újra magukat.

WALTER (*gyöngéden, Victorhoz*) Én minimum háromezer dollárt kértem volna.

ESTHER Én is pontosan ugyanennyire gondoltam! (*Solomonhoz*) Háromezer-ötszázat akartam kérni.

WALTER Ezen a környéken.

Csend. Solomon ül, és lenyeli a véleményét, pislog tiltakozásában, s nem néz Victorra; Victor egy pillanatig gondolkodik; majd Solomonhoz fordul, s mély csüggedés érződik a hangján

VICTOR Hát? Mit szól hozzá?

SOLOMON (*dühösen, és tehetetlenül széttárja a kezét*) Mit szólhatnék? Ez nevetséges. Miért mond magának háromezretet? Mért nem mindjárt ötezret? Tízet?

WALTER (*bíráló szándék nélkül, Victorhoz*) Máshonnan is kellett volna árajánlatot kérned, tudod, mindig az a legjobb, ha...

VICTOR Pontosán ezért hívtalak, Walter, egész héten, de sose jöttél a telefonhoz.

WALTER (*elvörösödik*) Miért akadályozott ez meg abban, hogy...?

VICTOR Úgy gondoltam, nincs jogom egyedül lebonyolítani... az asszisztensnő átadta az üzenetemet, nem?

WALTER Borzasztóan be voltam fogva, és úgyse fogadtam volna el semmit. Így aztán, gondoltam...

VICTOR De hát honnan tudhattam volna én ezt?

WALTER (*nyílt váddal*) Persze. Hát igen... bocsáss meg. (*Úgy dönt, hogy itt megáll*)

SOLOMON Elnézést, doktor úr, de nem értem magát; először azt mondta, hogy csupa vacak!...

ESTHER Senki se mondta, hogy ez csupa vacak!

SOLOMON De ő mondta, Esther, hogy csupa vacak, amikor bejött ide.

Esther meglepetten és dühösen Walterhoz fordul

WALTER (*reagál Esther pillantására; Solomonhoz*) Na, várjunk csak egy percig...

SOLOMON Nem lehet, kérem (*Victorra mutat*), ez egy konkrét ember, hát ragaszkodjunk a tényekhez.

ESTHER Ez igazán roppant furcsa, ilyen mondani, Walter.

WALTER Én nem abban az értelemben mondtam, Esther...

SOLOMON Kérem, doktor úr, azt mondta, vacak.

WALTER (*élesen, és sokkal nagyobb düh csendül ki a hangjából*) Én nem abban az értelemben mondtam, Mister Solomon (*Uralkodik magán, félig Estherhez*) Az ember hajlamos megutálni azt a környezetet, amelyben felnőtt... (*Estherhez*) Én pusztán így értettem.

SOLOMON Drága uram, ha ez a holmi egy Louis Seize vagy ilyesmi lenne, maga nem utálná.

WALTER (*egy bútoradarabra mutat; s a tudat, hogy túloz, gyöngíti fellépését*) Hát az a darab, ott ni, annak a stílusa pedig biedermeier!

SOLOMON A „stílusa” biedermeier! (*Fogja a kalapját*) Van egy kalapom. Ennek a stílusa Borsalino, de azért ez mégse egy Borsalino. (*Victorhoz*) Nem kell engem megvádolni. Az nekem nem imponál.

WALTER Hát ezt meg hogy a csudába értsem?

VICTOR (*nem hajlandó Solomon ellen fordulni*) Hát csakugyan, milyen alapon becsülted föl, Walter?

WALTER (*elvörösödik, de mosolyog*) Nem is tudom... csak úgy érzésre.

ESTHER (*ez neveltséges*) És te milyen alapon fogadsz el ezeregyszáz dollárt, drágám?

VICTOR (*mérges, és hirtelen bedobja férfitüi vezető szerepét*) Egyszerűen úgy éreztem, hogy nagyjából ez a megfelelő ár!

ESTHER (*akár egy refrén*) Na tessék, már megint itt tartunk. Én nem bánom, csak herdáld el...

SOLOMON (*Victorra mutat*) Kérem szépen, Esther, ő nem herdál el semmit... ez az ember nem bolond. (*Walterhoz is*) Elnézést, de nem való ilyet csinálni velem!

WALTER (*fegyelmezi magát, de tovább mosolyog*) Most már illendőségre is meg akar tanítani?

ESTHER (*Victorhoz, Walter tiltakozását átvéve*) Nahát!... Ez már sok.

VICTOR (*bizonyosság hiányában enged Esther tiltakozásának; megérinti Solomon vállát*) Mr. Solomon... nem ülne le néhány percre odaát a hálószobában, amíg mi ezt itt megbeszéljük?

SOLOMON Dehogynem, ahogy gondolja. (*Fölkáll*) Csak kérem, maga

egy nagyon jó üzletet csinált, nincs joga szégyenkezni... (*Estherhez*) Elnézést, nem akartam személyeskedni.

ESTHER (*mérgesen fölnevet*) Hát, ez fantasztikus egy alak!

VICTOR (*újra megpróbálja kiküldeni Solomont*) Átmenne akkor?

SOLOMON Megyek már; csak azt akarom, értse meg, Victor, ha nem ilyen emberről lenne szó (*Estherhez fordul*), akkor most azt mondanám maguknak, nagyon sajnálom, a pénz ott van a kezében, az üzlet meg van kötve.

WALTER Az öcsém nélkül nem köthet semmiféle üzletet, Solomon, társtulajdonos vagyok.

SOLOMON (*Victorhoz*) Látja?! Mi volt az első kérdésem magához, mikor bejöttem ide? „Ki a tulajdonos?”

WALTER Minek kever össze mindent? Én nem követelek semmit, én pusztán...

SOLOMON Akkor meg milyen alapon avatkozik bele? Nála a pénz; én ismerem a törvényt!

WALTER (*dühíti a kudarc*) Hát most már aztán elég ezekből az ostobaságokból! Hagyja ezt abba, jó? Én New York legjobb ügyvédekkel szoktam képviseltetni magam, ezért jobb, ha bemegy, és szépen leül.

VICTOR (*miközben megfordul, hogy kikísérje Solomont*) Nyugalom, Walter, ugyan hagyj már abba.

ESTHER (*könnyed, derűs hangot igyekszik tartani*) De miért? Tökéletesen igaza van.

VICTOR (*kemény pillantást vet Estherre, s megy hátrafelé Solomonnal*) Tessek, jobb, ha magánál van a pénz.

SOLOMON Nem, ez a magáé; csak tartsa meg...

Megtántorodik, Victor megragadja a karját, Walter feláll, leültetik

WALTER Rosszul van?

SOLOMON (*szédül, a fejét tapogatja*) Nem, nem, csak...

WALTER (*odamegy hozzá*) Hadd nézzem csak. (*Megfogja Solomon csuklóját, az arcába néz*)

SOLOMON Csak elfáradtam egy kicsit, nem szundítottam máma.

WALTER Jöjjön csak be ide, feküdjön le pár percre. (*Elindítja a hálószoba felé*)

SOLOMON Ne törődjenek velem, nem lesz semmi... (*Az irattáskájára mutat*) Kérem, doktor úr, ha lenne olyan szíves, van a táskámban egy tábla Hershey csokoládé.

Walter habozik, hogy teljesítse-e a megbízást

A táskámban. Az segít.

Walter kelletlenül a táskához megy, belenyúl

Én egy nagyon egészséges ember vagyok, csak szundítanom kell, tetszik tudni, azt nem szabad kihagynom...

Walter visszajön a táskával, kivesz belőle egy narancsot

Nem a narancsot... az alján van a csokoládé.

Walter kiveszi a csokoládét

Ez az, látja.

WALTER (*talpra segíti*) Na jó, akkor jöjjön... csak lassan...

SOLOMON (*miközben bemegy a hálószobába; Walterhoz*) Jól vagyok, nem kell aggódn... maguk nagyon rendes emberek...

Bemennek a hálószobába. Victor a kezében levő pénzre pillant, majd leteszi az asztalra, s ráhelyezi a vívótört

ESTHER Miért mentegeted annyira?

VICTOR Kit?

ESTHER Az öreget. Ez volt az első ajánlata?

VICTOR Te meg minek hiszel Walternak? Nyilvánvaló volt, hogy csak a hasára ütött.

ESTHER Akkor is igaza van. Nem is próbáltad feljebb srófolni az árat?

VICTOR Én nem tudok alkudozni, és most már nem is fogom elkezdni. Tudod-e, néha olyan hangon beszélsz velem, mintha legalábbis gyengeelméjű lennék.

ESTHER Szeretném, ha végre a földön járnál, Victor. Nem vagyunk már húszévesek. Kell nekünk a pénz.

Victor hallgat

Hallod?

VICTOR Én megkötöttem az üzletet, és kész.

ESTHER (*feláll, nyugtalanul járkál*) Hát mindegy, de legalább az egész összeg a tied. Istenkém, a bátyád tényleg megváltozott. Döbbenetes.

VICTOR (*nem ért egyet vele*) Úgy látszik, igen.

ESTHER (*azt akarja, hogy Victor egyetértsen*) Emberi lett! És nevet!

VICTOR Láttam én régen is nevetni.

ESTHER (*izgatott mosollyal*) Jól hallok, vagy csak hallucinálok?

VICTOR Szeretnék még gondolkozni rajta.

ESTHER (*halkan*) Nem fogadod el a részét?

VICTOR Azt mondtam, szeretnék még gondolkodni rajta...

Esther föltételezi, hogy Victor valóban visszautastja Walter részét; most valóban nem tudja, mit csináljon, hova menjen, mert gyors léptekkel a retiküljéért megy

(*Feláll*) Hova mégy?

ESTHER (*visszafordul Victor felé*) Tudni akarom: elfogadod vagy nem fogadod el a részét?

VICTOR Nézd, Esther, egész álló héten hívogattam telefonon; még arra se érdemesít, hogy a készülékhez jöjjön. Most pedig besétál ide, mosolyog, én meg boruljak a nyakába?

ESTHER Én nem értem, tulajdonképpen mihez ragaszkodsz?

VICTOR Történt egy és más, nem? Én nem tudok ilyen gyorsan átnyergelni, gyermekem; alig tíz perce, hogy itt van, nekem meg huszonnyolc évet kell kivernem a fejemből... Most pedig ülj le, azt akarom, hogy itt legyél.

Victor leül, Esther állva marad, nem tudja, mit csináljon

Légy szíves.

ESTHER (*kétségbeesetten*) Vic, füstbe megy minden.

VICTOR (*bagatellizálja az egész összeget*) Ezeregyszáznak a fele még mindig öt-ötven, drágám.

ESTHER Én nem a pénzről beszélek. (*Hangok a hálószobából*) Walter nyilvánvalóan gesztusnak szánja ezt, miért nem tudsz megenyhülni egy kicsit? (*Hátrabajtja a fejét*) Milyen igaza volt anyámnak, sose hiszem el, amit látok. De ezentúl nem így lesz. Csakis azt fogom elhinni, amit látok. Amit látok.

Egy szék zörög a hálószobában

VICTOR Töröld le az arcod, jó?

Walter bejön a hálószobából

Hogy van?

WALTER Azt hiszem, nem lesz semmi baj. (*Elismerően*) Úristen, mi csoda vén kalóz! (*Leül*) Nyolcvankilenc éves!

ESTHER Az nem létezik!

VICTOR Pedig annyi. Megmutatta nekem a...

WALTER (*nevet*) Ja, neked is megmutatta?

VICTOR (*mosolyog*) Igen, a Brit Haditengerészet.

ESTHER Ez, a Brit Haditengerészetben?

VICTOR (*Walter támogatására épít*) Megvan a leszerelési papírja. Nem olyan link ám az öreg.

WALTER Azt azért nem merném állítani. De ebben a korban így hajtani... (*Mintegy beismerve, hogy Victor nem követett el ostobaságot*) Van benne valami csodálatra méltó.

VICTOR (*kevesebbet mond, mint amennyit érez*) Szerintem is.

ESTHER Akkor mit gondolsz, mit csináljunk, Walter?

WALTER (*rövid szünet. Igyekszik mérsékelni vélt fölényét, hogy ne keltsse azt a látszatot, mintha átvette volna a parancsnokságot. Halvány mosolyt küld Victornak*) Van egy mód, amivel sokkal többet lehetne kihozni ebből. De, gondolom, ezt ti is tudjátok.

VICTOR Nézd, én nem házasodtam össze ezzel az öreggel... ha aka-

rod, kihívhatunk egy másik bútorost, és akkor lesz összehasonlítási alapunk.

WALTER Arra nincs szükség, az öreg bejegyzett becsüs. Hanem néz-
zések: eladás helyett jótékony célra lehetne adományozni az egészet.

VICTOR Nem értem.

WALTER Pedig rendkívül egyszerű. Az öreg felbecsüli... mondjuk
huszonötezerre, és...

ESTHER (*elragadtatva és nevetve*) Viccelsz?

WALTER Ez nagyon gyakori eljárás. Kicsit fantasztikus, de legális –
az öreg majd megmondja a legmagasabb viszonteladási árat; ami
lehet körülbelül ekkora összeg. Akkor én az Üdvhadseregnek adom-
ányozom az egészet; ehhez pedig az kell, hogy én legyek a kizáró-
lagos tulajdonos, mivel az én adókulcsom sokkal magasabb, mint a
tiéd, s ennél fogva sokkal okosabb, ha az én adómból törlik az össze-
get. Én körülbelül ötvenszázalékos adót fizetek, ha tehát huszonöt-
ezer dollárt ér az adományom, akkor a fele, körülbelül tizenkétezer,
adóengedményben visszatérül. Azon aztán megosztozhatunk, ahogy
akarod. Ha mondjuk, felezünk, akkor hatezer dollárt kapsz tőlem.
(*Szünet*) Tulajdonképpen ez az egyetlen értelmes elintézési mód, Vic.

ESTHER (*Victorra pillant, aki azonban néma marad*) És ez nem kerül
neked pénzbe?

WALTER Ellenkezőleg, ez talált pénz lenne nekem. (*Victorhoz*) Föl-
vettem az előbb az öregnek is.

VICTOR (*mintha ez lenne a kérdés*) Mit szolt hozzá?

WALTER Ez rajtad múlik. Megfizetnénk neki a becslési díjat... ötven,
hatvan dollárt.

VICTOR És hajlandó lenne rá?

WALTER Persze, szívesebben venné meg magának, de hát a fene egye
meg...

ESTHER Ezt igazán nem ő dönti el, igaz?

VICTOR Persze... csak úgy érzem, én már megállapodtam vele, és...

WALTER Én a magam részéről nem aggódnék emiatt – az öreg ötven
dollárt keresne azzal, hogy kitölt egy darab papírt.

ESTHER Nem is rossz, egy délutánért.

Szünet

VICTOR Szeretnék gondolkozni rajta.

ESTHER Ha vele akarod elintézni, nem sok idő van.

VICTOR (*sarokba szorítva*) Csak néhány percet kérek, nem többet.

WALTER (*Estherhez*) Persze... hadd gondolja meg. (*Victorhoz*) A dolog teljesen legális, ha netán ez az aggályod; a saját holmimmal is ezt akartam csinálni, de aztán a végén mégis úgy döntöttem, hogy megtartom. (*Nevet*) Ami azt illeti, az én lakásom is majdnem ilyen zsúfolt.

ESTHER Mit lehet tudni, hátha újra megnősülsz.

WALTER Ezt nagyon kétlem, Esther... sokszor úgy érzem, egyszer se kellett volna.

ESTHER (*csúfondárosan*) Ugyan!

WALTER Komolyan beszélek. Tudod, különös szakma az enyém... sok a tanulnivaló, az idő meg kevés hozzá. Én igazán komolyan megpróbáltam becsapni magamat, de kiderült, hogy egyszerűen nem jut idő az emberekre. Legalábbis nem annyi, amennyit egy asszony elvár, ha igazi asszony. (*Nevet*) De nagyon jól megvagyok egyedül!

VICTOR Milyen címen tüntetnék fel ekkora összeget a jövedelmi adóbevallásban?

WALTER Hát... beírod, hogy ajándék.

Victor nem válaszol,² nyilvánvalóan küszködik önmagával; Walter látja rajta az érzéseit

Nem mintha az lenne, de nyugodtan beírhatod annak. Ez megengedett dolog.

VICTOR Csak kíváncsi voltam, hogyan... .

WALTER Egyszerűen beírod, hogy ajándék. Nem probléma.

VICTOR Értem.

Walter megérzi a halvány szemrehányás első szúrását, s elfordítja a tekintetét. Esther a szemöldökét felvonva a padlóra bámul. Walter fölveszi az asztalról a vívótört,³ hogy témát változtasson

WALTER Szoktál még vívni?

VICTOR (*csaknem hálával fogadja ezt a kitérőt*) Á, nem, be kellene lép-

nem egy klubba, meg minden. És gyakran a hétvégeken is dolgozom. Csak megtaláltam itt a tört.

WALTER *(igyekszik felmelegíteni a hangulatot; kétségbeesése fokozódik)* Anyánk nagyon szerette nézni, amikor vívott.

ESTHER *(meglepetten, örömmel)* Tényleg?

WALTER Persze, mindig eljárt a versenyekre.

ESTHER *(Victorhoz; ez a közlés valahogy elbűvölte)* Ezt nem is mondtad el nekem.

WALTER Persze; anyánk beszélte rá a vívásra. *(Nevetve, Victorhoz)* Roppant elegáns dolognak tartotta! Pláne azzal a francia vívókesztyűvel *(Nevet az emléken)* Csakugyan ragyogóan nézett ki! *(Melléről elhúzza a zakóját)* Még most is megvan a sebem!

VICTOR Ejnye, várj csak! *(Körülnéz, megpróbál emlékezni, hol is lehet a kesztyű. Eszébe jut)* Mondom... *(Odamegy az íróasztalához)* Kíváncsi vagyok, tényleg itt...

Victor egy melegtőt vesz ki az egyik fiókból, amelyben az előbb a korcsolyát is találta – egyetemi csapatnév van a melegtőre festve –, s egy korcsolyát

WALTER Párizsból hozta anyánk. Csodálatos hímzések voltak rajta. Victor olyan volt benne, mint a három testőr egyike.

VICTOR Itt van, nil *(Kiemel egy pár tarka vívókesztyűt. Csönd)* Ehhez mit szólsz?

ESTHER *(kinyújtja a kezét)* Milyen szép!

Victor odaadja neki az egyiket

VICTOR Istenem, teljesen elfeledkeztem már erről. *(A másikat a kezére húzza)*

WALTER Ezerkilencszázhuszonkilenc, karácsony.

VICTOR *(mozgatja a kezét a kesztyűben)* Ide nézz, még most is milyen puha... *(Walterhoz; kissé bátortalanul kérdi)* Hogy lehet az, hogy te így emlékszel erre a holmira?

WALTER Miért? Te talán nem?

ESTHER Anyátokra nem emlékszik olyan jól.

VICTOR Dehogynem emlékszem rá. *(A vőkezesztyűre néz)* De csak az arcára; valahogy sohase látom Anyát.

WALTER *(élénken)* Ez meglepő, Vic. *(Esthernek)* Anyánk imádta.

ESTHER *(örömmel)* Igazán?

WALTER Victort? Ha megeredt az eső, anyánk lerohant az iskolába Victor kalocsnijával. Az ő Victora... szent isten! Mire Victor megnőtt annyira, hogy meg tudta gyújtani a gyufát, már ő volt Louis Pasteur.

VICTOR Fura... akár a hárfa! Szinte hallom a hangját... És mégse látom Anya arcát... valahogy. *(Egy pillanatig csönd, miközben Victor a hárfára néz)*

WALTER Vic.

Victor feléje fordul, a szeme majdnem könnybe lábad

Mi a probléma?

Solomon belép a hálószobából. Nagyon lehangoltnak látszik. Zakóját levette, a nyakkendője nyitva, nem jön előre

SOLOMON Kérem, doktor úr, ha lenne olyan szíves... *(Elballgat, a hálószobára mutat)*

WALTER Mi a baj?

SOLOMON *(a hálószobára mutat)* Csak egy pillanatra, kérem szépen.

Walter feláll. Solomon Victorra és Estherre pillant, s visszamegy a hálószobába. Walter Victorhoz fordul. Eltelik egy pillanat, Victor pillantása Walteren marad, aki most hirtelen zavarban van, és furcsán gondterhelt. Walter Estherre pillant, talán csak azért, hogy Victortól elforduljon

WALTER Mindjárt visszajövök.

Meglehető gyors léptekkel hátramegy, be a hálószobába. Szünet. Victor némán ül, képtelen Estherrel szembenézni. Esther megérzi Victor ellentmondó érzéseit, s gyöngéden és szánakozóan beszél

ESTHER Miért nem tudod olyannak elfogadni, amilyen?

Victor rápillant

Mert azt ugyan hiába várod tőle, hogy bocsánatot kérjen, Vic... különben is, lehet, hogy egészen másképpen látja a dolgot. (*Victor hallgat, Esther odamegy hozzá*) Tudom, hogy nehéz, de azt hiszem, valami gesztust próbál tenni.

VICTOR Igen, alighanem.

ESTHER (*noszogatja, de őszintén*) Tudod, mi lenne szép? Ha elmehetnénk pár hétre valahová... isten háta mögötti helyekre... hogy igazán kiszabaduljunk innen, és megnézzük, mások hogyan élnek. Anynyit éltél ócska, kisszerű emberek és ronda kis aljasságok közt. A legkomolyabban mondom, ez nem romantika; mi már lassan mindenre gyanakszunk.

VICTOR (*maga elé bámul*) Fura alak.

ESTHER Miért?

VICTOR Hát, csak úgy besétál ide, mintha mi sem történt volna.

ESTHER Miért ne? Lehet azon még változtatni?

VICTOR (*rövid szünet*) Úgy érzem, mondanom kell valamit.

ESTHER (*enyhe izgalommal, de többet érez*) Mit mondhatnál?

VICTOR Szerinted egyszerűen vágjam zsebre a pénzt, és fogjam be a szám, mi?

ESTHER De mi értelme visszafelé menni?

VICTOR (*öngerjesztő feszültséggel*) Én másképp nem fogadom el ezt a pénzt, csak ha beszélek vele.

ESTHER (*ijedten*) Nem tudod elviselni a gondolatot, hogy becsületes.

Victor élesen rápillant

Erről van itt szó, drágám. Nagyon sajnálom, hogy ezt kell mondanom.

VICTOR (*nem emeli fel a hangját*) Nem tudom elviselni, hogy rendes.

ESTHER Ha ezt a pénzt visszautasítod, akkor légy szíves, legalább magyarázd meg nekem. Ez nem mehet így tovább, hogy mindenért

öt vagy a rendszert vagy az istenharagját hibáztatod! Szabad vagy; és mégse tudsz lépni, Victor, és ez az, ami megőrjít engem!

Victor hallgat, Estherre bámul

Fogadd el ezt a pénzt! Vagy pedig én kikészülök. Az, hogy te zátonyra futottál, még nem jelenti, hogy nekem is utánad kell mennem.

Mozgás hallatszik a hálószobából. Esther felegyenesedik. Victor kezének lassú, készülődő mozdulatával lesimítja a haját, mint aki csatára készülődik. Walter belép a hálószobából, mosolyog, szinte a fejét csóválja

WALTER (*a hálószobára mutat*) Nahát, olyan ez, akár egy tigris. Mi ez köztetek... te régen ismered ezt az embert?

VICTOR Dehogy; miért? Mit mondott?

WALTER Még mindig meg akarja venni az egészet. (*Nevet*) Úgy beszél, hogy az az érzésem, öt évvel meghosszabbítottad az életét azzal, hogy idehívtad.

VICTOR Na és, az csak nem baj? Nem sajnálom tőle.

WALTER (*tudomásul veszi a burkolt szemrehányást*) Persze, nem erről van szó. (*Rövid szünet*) Mi nem értjük meg egymást, igaz?

VICTOR (*egyfajta támadással*) Egy kicsit meg vagyok zavarodva, Walter... igen.

WALTER Mitől?

Victor nem válaszol rögtön

Halljuk, mert rövid az élet!

VICTOR Rendben van, mondok egy példát... Amikor fölhívtalak hétfőn meg kedden, meg ma reggel újra...

WALTER (*főlismeri a következetlenséget*) Ezt már megmagyaráztam.

VICTOR De én nem időtöltésből telefonálgatok; az asszisztensnő úgy beszélt velem, mintha valami notórius tolakodó lennék... nagyon megalázó volt.

WALTER (*furcsa módon túlzottan bántja*) Borzasztóan sajnálom, ezt igazán helytelenül tette.

VICTOR Igen, Walter, csak nem tudom elképzelni, hogy ezt a hangot teljesen a maga jószántából használta volna.

WALTER (*most már érzi, milyen mélyről jön Victor szemrehányása*) Ugyan, dehogy, gyakran beszél így. Én sohasem biztattam erre veled kapcsolatban.

Victor hallgat, nincsen meggyőzve

Higgyél nekem, jó? Borzasztóan sajnálom. Teljesen elborít a munka, csakis erről van szó. . .

VICTOR Hát jó, csak kérdeztél, és én megmondtam.

WALTER Igen! Jól tetted! Csak ne magyarázd félre. (*Rövid szünet. Walterban fokozódik a feszültség. Megkockáztat egy mosolyt*) Na mármost, ami azt az adódolgot illeti. Az öreg hajlandó huszonötezerre felbecsülni. (*Nehezen*) Ha akarod, én készséggel átengedem neked a teljes összeget, amit így megtakarítok.

Rövid szünet

ESTHER Tizenkétezeret?

WALTER Amennyi lesz.

Csend. Esther lassan Victorra tekint

Te most már közel járhatsz a nyugdíjazáshoz, igaz?

ESTHER (*izgatottan*) Már túl is van a korhatáron. De most próbálja eldönteni, hogy mihez kezdjen.

WALTER Aha. (*Victornak; érzékeli az elutasítást; csaknem nyílt zavarban*) Akkor most nem is jönne rosszul, mi?

Victor válasz helyett rápillant

Nekem, Vic. . . nincs rá szükségem, és kész. . . Különben már hosszú ideje készültem, hogy fölhívlak.

VICTOR Minek?

WALTER (*hirtelen furcsa, gyors nevetéssel megérinti Victor térdét*) Ne légy már ilyen gyanakvó!

VICTOR (*vigyorgva*) Én csak tisztázni igyekszem a dolgot, Walter.

WALTER Nagyon helyes. Rendben van. (*Kis csönd*) Gondoltam, itt az ideje, hogy végre megismerjük egymást. Ennyi az egész.

Kis csönd

VICTOR Tudod-e, Walter, én már azelőtt is megpróbáltalak néhány-szor felhívni a bútor ügyében... talán három éve is lehet már...

WALTER (*a mosolyában némi feszültség*) Beteg voltam.

VICTOR (*meglepetten*) Ó... Mert sokszor hagytam üzenetet...

WALTER Súlyos beteg voltam. Kórházban feküdtem.

ESTHER Mi történt?

WALTER (*rövid szünet. Mintha nem tudná biztosan, hová vezetik*) Kikészültem.

Rövid szünet

VICTOR (*lefegyverzetten*) Sejtelmem se volt.

WALTER Tulajdonképp csak most kezdem utolérni magam. Majdnem három évre kivontak a forgalomból. (*A siker örömeivel*) De most már szinte hálás vagyok érte... sose voltam boldogabb!

ESTHER Mintha teljesen megváltoztál volna!

WALTER Azt hiszem, így is van, Esther, másképp élek, másképp gondolkodom. Nincs többé egyebem, mint egy kis lakásom, és túladtam a szanatóriumokon is...

VICTOR Miféle szanatóriumokon?

WALTER (*enyhe, távoli öngúny kísérlétével*) Ó, volt nekem három szanatóriumom; az öregekben nagy dohány rejlik, tudjátok – olyanok, akár a magatehetetlen, kétségbeesett gyerekek, akik a szüleiket pumpolják –, a legjobb üzlet. De mégis teljesen otthagytam a piacot. Az időm ötven százalékát most városi kórházakban töltöm. És mondhatom, azóta élek. Először életemben orvos vagyok, és ez a lényeg. (*Bizalmas mosolyt kísérel meg*) Nem mintha nem fejném meg ezért

alkalomadtán a gazdagokat, de csak annyit keresek, amennyi az élet-hez kell. (*Várja Victor kommentárját*)

VICTOR Hát ez nagyszerű lehet.

WALTER (*Iecsap erre a kis bátorításra*) Vic, legszívesebben hetekig beszélgetnék veled, annyi a mondanivalóm. . . (*Nem egészen úgy alakul a dolog, ahogyan akarta, s új érzéseinek bizonyítására légből kapott példákra kell fanyalodnia*) Nekem sohase voltak barátaim – ezt talán tudod; de most jó barátaim is vannak. (*Közelebb ül Victorhoz; növekvő szorongással*) Az egész disznóság valahogy olyan fokozatosan alakul ki. Az ember azzal vág neki, hogy meg se áll a csúcsig, és nem kétséges, hogy bizonyos fanatizmus kell hozzá; olyan sok a tudnivaló, és olyan kevés az idő. Amíg csak ki nem hajigálsz mindent, ami nem a szakmához tartozik – beleértve az embereket is. És persze eljön a pillanat, amikor rájössz, hogy nem pusztán te specializálódottál valamiben, hanem benned is specializálódott közben valami. Rájössz, hogy szerszámmá változtál, olyan szerszámmá, amely pénzt hasít ki az emberekből. És ez végül elbutít; a hatalom teszi ezt. Mert elhiteded magaddal, hogy meg tudod félemlíteni az embereket, tehát szeretnek is. Még azt is, hogy te szereted őket. Az egész mögött pedig félelem van. Egyik éjszaka ott találtam magam a nappali szobám közepén, holt-részezen, s a kezemben kés, amellyel meg akartam ölni a feleségemet.

ESTHER Jóságos isten!

WALTER Bizony, és majdnem meg is tettem! (*Idegesen nevet*) De azért haszna is van, ha bedilizik az ember. . . föltéve, ha túléli, persze. Az ember megismeri a rettegést, nem azt a fajtát, amelyik sikolt, hanem a lassú, mindennapos szorongást, amelyet becsvágynak neveznek, meg óvatosságnak, meg pénzhalmazásnak. És tulajdonképp ezt akartam én már jó ideje megmondani neked. . . hogy ezt segítettél te fölismerni önmagamban.

VICTOR Én?

WALTER Igen. (*Meleg, zavart mosollyal*) Azáltal, amit tettél. Ezt sohasem tudtam volna megérteni, Vic. . . mert hisz, elvégre, kettőnk közül te voltál a jobb tanuló. És mégis megmaradtál egy ilyen állásban annyi évig, ez. . . (*Egyelőre abbahagyja, mivel nem tudja biztosan, mit fog szólni Victor*) Tudod, csak akkor kezdett el derengeni bennem, amikor megbetegedtem. . . hogy te választottál.

VICTOR Hogyhogy választottam?

WALTER Te igazi életet akartál. Márpedig az drága dolog; meg kell fizetni érte. *(Érzi, hogy talán most megtalálta a témáját; látja, hogy végre kezd hatni Victorra)* Őszinte leszek, Vic, azért nem hívtalak vissza most a héten, mert attól féltem... oly soká küszködtem az egyéni-ségem újrafogalmazásáért... és most sem vagyok benne bizonyos, hogy el tudom veled hitetni. Pedig nagyon szeretném.

Victor mehökkent tekintete biztatja a folytatásra, de most már nehezebb

Nézd, én eljutottam egy bizonyos pontig, ahol... már rettegtem a tulajdon munkámtól; a végén már nem voltam képes belevágni senkibe. Vannak esetek, nyilván tudod, mikor valaki elél még egy-két évig, ha nem nyúlnak hozzá, míg viszont, ha fölnyitják, akkor esetleg meghal. És a döntés gyakran – nem teljesen, de majdnem – önkényes. Az esélyek elfogadhatók, föltéve, ha helyesen gondolkodsz. Vagy egyáltalán nem gondolkodsz, mint nekem sikerült egészen addig. *(Kis csönd)* Akkor elkövettem egy sereg tévedést. Megtörténik az ilyesmi, bár énvelem még nem történt meg így, egyik a másik után. Volt három esetem; más orvosok diagnózisa szerint mind a három inoperábilis volt. Mind a három meghalt a kezem alatt. És hirtelen föltárult a... saját indítékaim teljes távlata. Miért vállaltam olyan kockázatot, amelyet nagyon is mértékadó szakemberek elutasítottak? És az azonnali válasz, természetesen az, hogy... meg akartam kísérteni a lehetetlent. Meg akartam szegényíteni a konkurenciát. *(Kis csönd)* De megláttam hirtelen valami mást is. Mégpedig a rettegést. Legbelül az irányította az agyamat, a kezemet, az ambíciómat... harminc esztendeig.

Csőnd

VICTOR Rettegés? Mitől?

WALTER *(szünet; most nyíltan Victort nézi)* Attól, hogy velem is megtörténik egyszer... *(a közepén álló karosszékre pillant)* ...ahogy velem megtörtént. Az, hogy egyik napról a másikra, és minden ok nélkül

lecsúszott és félrelökött senki leszek. (*Alig észrevehető türelmetlenség-gel és kibívással*) Érted, hogy miről beszélek, ugye?

Victor küssé elmozdul, nem hajlandó kommentálni

Te nem azért fordítottál hátat az egésznek? Mi ugyanattól menekültünk mind a ketten, Vic. Azt hittem, hogy legelső akarok lenni, de aztán rájöttem, hogy nem, hanem érinthetetlen; a siker meg a bankbetétek ingoványában kötöttem ki, te meg a közszolgálatban. A különbség az, hogy te nem bántottál másokat a saját védekezésed érdekében. Én pedig megtanultam ezt tisztelni, Vic; te egyszerűen megpróbáltad hasznossá tenni magad.

ESTHER Nagyszerű ez, Walter, hogy így meg tudtál békülni magaddal.

WALTER Furcsa dolog ez, Esther, ott a kórházban, gyerekkorunk óta először, megint... testvérnek kezdtem érezni magam. Abban az értelemben, hogy közös volt a múltunk. És úgy érzem, most már tudnám a módját, hogy jó barátok legyünk.

VICTOR (*rövid szünet; bizonytalan*) Ez igazán szép. Ennek nagyon örülök.

WALTER (*látja Victor tartózkodását, s küssé hevesebben folytatja az ostromot*) Látod, ezért jó még mindig a házasságod is. Ez nagyon ritka dolog. És ezért olyan sikerült a fiad is. Te igazi életet éltél. (*Esthernek*) De te ezt jobban tudod, mint én.

ESTHER (*habozik; majd határozottan*) Néha... Nem is tudom, mit tudok, Walter.

WALTER Ne kételkedj benne, higgyétek el, szerencsés emberek vagytok. (*Victornak*) Te is tudod ezt, nem?

VICTOR (*nem néz Estherre*) Azt hiszem. (*Arrébb megy*)

ESTHER Azért ez nem olyan könnyű ám, Walter, mint ahogy te gondold.

WALTER (*habozik; majd beleveti magát*) Hallgassatok ide, volt nekem egy vad ötletem – lehet, hogy képtelenségnek fogjátok tartani, de szeretném, ha meggondolnátok, mielőtt nemet mondtok rá. Úgy látom, még nem döntötted el, mit kezdesz magaddal, ugye? Nyugdíjba még?

VICTOR A napokban el fogom dönteni, de egyelőre még gondolkodom.

WALTER Javasolhatnék valamit?

VICTOR Persze, csak tessék.

WALTER Mi embereket keresünk az új részlegünkbe. Adminisztratív munkakörbe. Afféle összekötőkre van szükségünk a kutatók és az igazgatóság között. És már többször gondoltam arra, hogy te oda nagyon jól beillnél.

Kis csönd

ESTHER (*kitörő várakozással*) Ez isteni lenne!

VICTOR (*rövid szünet; rosszalló pillantást vet Estherre, de a hangja izgalmról tanúskodik*) Mit tudnék én ott csinálni?

WALTER (*reménykedve; megérzi Victor érdeklődését*) Jelen pillanatban még folyékony állapotban van az egész, de biztos, hogy jól tudnánk használni bizonyos természettudományos alapképzettséggel rendelkező embereket, akik...

VICTOR Nincsen diplomám, tudod.

WALTER De tanultál kémiai analízist, meg rengeteg matematikát és fizikát, ha jól emlékszem. Ha szükségesnek érzed, be is iratkozhatsz valami esti tanfolyamra. Azt hiszem, az alapképzettséged elegendő. Mit szólnál ehhez?

VICTOR (*beássa magát a késértés ellen*) Hát... mindenesetre többet kellene róla tudnom, annyi biztos.

ESTHER (*unszolásképpen*) Isteni lenne, ha természettudománnyal foglalkozhatna, tulajdonképp egész életében mindig csak ezt akarta.

WALTER Tudom, nagy kár, hogy abbahagyta. (*Victorhoz fordul*) Rendkívül egyszerű lenne a dolog, én vagyok a szervező bizottság elnöke. El tudnám intézni az egészet...

Belép Solomon. Meglepetten fordulnak feléje. Közölni akar valamit, de megijed és meggondolja magát

SOLOMON (*idegesen*) Elnézést, csak tessék folytatni. (*Idegesen a táskájához megy, belenyúl, de eredetileg nem ez volt a szándéka*) Bocsánat a za-

varásért. *(Kivesz a táskából egy narancsot, s indul vissza a hálószobába, megáll, s Walternak mondja)* Szóval, a hárfa. Ha eladják nekem az egész holmit együtt, akkor hajlandó vagyok ötven dollárral följebb menni.

WALTER Nocsak, megenyhültünk.

SOLOMON Én egy becsületes ember vagyok! És akkor nem kell a fölbecsléssel meg az adólevonással bajlódni, és egyikünk se tesz a másiknak szívességet, rendben? *(Mielőtt Walter válaszolhat)* De nem kell elsietni, én várok. Rendelkezésükre állok. *(Gyorsan és gondterhelten megy a hálószobába)*

ESTHER *(elneveti magát; Victorhoz)* Hol szedted föl ezt az embert?

WALTER Nem gyönyörű? Ő „helyezte erkölcsi alapokra” az egészset!

Estherből kipukkad a nevetés, Walter vele nevet, és Victornak is sikerül csatlakoznia. Majd amint a nevetés alábbhagy, Walter Victorhoz fordul

Na, mit szólsz, Vic? Beállsz hozzánk?

A nevetésnek vége. Victor arcáról most tűnik el a mosoly. A semmibe bámul, mintha éppen most döntene. A szünet nyúlik, majd még tovább nyúlik. Most már úgy látszik, hogy Victor egyáltalán nem is fog megszólalni. Senki sem tudja, hogy törje meg a rejtélyes hallgatást. Végül Victor, meglehetősen gyors fejmozdulattal, Walterhoz fordul, mintha elszánta volna magát, hogy megteszi a lépést

VICTOR Nem tudom biztosan, mit is akarsz, Walter.

Walter arckifejezése megdöbbsent, csodálkozó, csaknem hitetlen. Victor azonban rendületlenül nézi. Walter hangtalan, hitetlen nevetést hallat, s a padlóra néz

ESTHER *(békéltető hang mögé rejtve megbökenését és tiltakozását)* Azt hiszem, ez nem volt nagyon szép dolog, nem gondolod?

VICTOR Miért? Elvégre nagyon fontos lépésekről beszélgetünk... *(Walterhoz)* Nem mintha nem méltányolnám, Walter, de hát történ-

tek bizonyos dolgok, nem? *(Félnevetéssel)* Kicsit furcsán hat, hogy most egyszerre arról kezdünk beszélni, hogy...

WALTER *(lenyelve a szemrehányást)* Azt reméltem, hogy lépésenként juthatnánk előbbre, Vic, ennyi az egész. Rendkívül bonyolult ez a mi viszonyunk, azt hiszem, és úgy gondoltam, megpróbálhatnánk, hogy...

VICTOR Tudom, de talán megérted, hogy kissé összezavarná az embert.

WALTER *(akaratlanul ingerültség érződik a hangján)* Mi az, ami összezavarná?

VICTOR *(egy pillanattig tündődik, de már nem léphet vissza)* Van azért erről némi fogalmad, nem?

WALTER Számomra kissé meglepő, Victor... annyi év után lehetetlen egyetlen beszélgetéssel tisztázni mindent, igaz? Én egyszerűen csak úgy éreztem, hogy egy kis jóindulattal talán mindketten... *(Látja Victor hajthatatlanságát)* Á, vigye el az ördög. *(Hirtelen a kabátjához megy, fölkapja egy estélyi ruhával együtt)* Szedj ki az öregből, amennyit tudsz, nekem nem kell belőle semmi. *(Estherhez megy, kezét nyújtja neki, mosolyt erőltetve)* Sajnálom, Esther. De azért nagyon örülök, hogy láthatalak. *(Esther lesújtván kezét fog vele. Walter odamegy Victorhoz)* Talán majd találkozunk még egyszer, Vic. Sok szerencsét. *(Az ajtó felé indul. Könnyes a szeme)*

ESTHER *(gondolkodás nélkül)* Walter?

Walter megáll, s kérdő tekintettel Esther felé fordul. Esther tehetetlenül Victor felé néz. De Victor sem tud gondolkodni

WALTER Ezt a szemrehányást pedig nem veszem magamra, Victor. Egyszerűen elképeszt. Nem tudom megérteni. Csak azt akarom, tudd, hogy mit érzek.

ESTHER *(csitttja)* Ez nem szemrehányás, Walter.

VICTOR Számomra még kissé fantasztikus az egész. Huszonöt éve ki se nyitottam egy tudományos könyvet, mit keresnék én egy kutatólaboratóriumban?

ESTHER De ha egyszer Walter szerint elég az alapképzettséged...

VICTOR *(csaknem nevet, Esther iránti, tökéletesen eltitkolt mérge ellenére)*

Annyi kémiát se tudok, mint a legtöbb gimnazista, Esther... (*Walternak*) a fizikáról nem is beszélve! Úristen, Walter... (*nevet*) hol éltél te?

WALTER Biztosra veszem, hogy azért megtalálnád a helyed...

VICTOR Miféle helyet? Iratokat hordjak egyik hivatalból a másikba?

WALTER Nem beszélsz komolyan.

VICTOR Miért? Az, hogy az öcséd vagyok, nem sokáig segítene rajtam, igaz? Én huszonnyolc évig ugyanazt a körzetet jártam, nem vagyok alkalmas semmiféle technikai jellegű munkakörre. Mire jó ez az egész?

WALTER Miért kérded folyton, hogy mire jó? Én teljesen őszintén beszéltem veled, Victor!

VICTOR Nem hiszem, hogy őszinte voltál.

WALTER Miért! Minek nézel te engem?...

VICTOR Hát amikor olyanokat mondasz, mint az előbb is...

WALTER Mit mondtam?!

VICTOR (*elszántan, hideg mosollyal*) ...Milyen kár, hogy abbahagytam a tanulást?

WALTER (*nem érti*) Mi kifogásod ez ellen?

VICTOR (*nevetve*) Ugyan, Walter, ugyan, ugyan!

WALTER De így érzem... mindig is így éreztem.

VICTOR (*még mindig mosolyog; a középén álló karosszékere mutat, és új felhang jelenik meg a hangjában*) Valamikor egy ember üldögélt abban a székben, és a semmibe bámult. Emlékszel rá?

WALTER Persze, hogyne... minden hónapban pénzt küldtem neki.

VICTOR Öt dollárt küldtél neki minden hónapban.

WALTER Öt dollárt tudtam nélkülözni. De mi köze ennek tehozzád?

VICTOR Hogy mi köze énhozzám?

WALTER Igen, ezt nem értem.

VICTOR Mit gondoltál, a megélhetése többi költsége honnan származott?

WALTER Victor, te döntöttél így, nem én.

VICTOR Még hogy én döntöttem!

WALTER Volt egyszer egy hosszú beszélgetésünk, itt, ebben a szobában, Victor.

VICTOR (*nem emlékszik*) Miféle beszélgetésünk?

WALTER (*meglepetten*) Victor! Tökéletesen megegyeztünk, közvetlen azután, hogy felköltöztetek ide Apával. Megmondtam neked akkor, hogy én befejezem a tanulmányaimat tűzön-vízen keresztül, és ugyanezt tanácsoltam neked is. Sőt figyelmeztettelek, ne hagyj, hogy megfojtsa az életedet. (*Esthernek*) És ha nem tévedek, ugyanezt mondtam az esküvőtökön is, Esther.

VICTOR (*gúnyos nevetéssel*) Akkor ki az ördög tartotta volna életben, Walter?!

WALTER (*furcsa félelemmel inkább, mint haraggal*) Mi szükség volt erre? Nem volt beteg. Tökéletesen munkaképes volt.

VICTOR Munka? Kilencszázharminchatban? Szakképzettség nélkül, pénz nélkül?...

WALTER (*kitör*) Akkor segélyből is megélhetett volna! Hát ki volt ő, valami száműzött király? Mit csinált százötvenmillió más ember kilencszázharminchatban? Valahogy megélt volna, Victor... jószágos isten, ezt most már neked is látnod kell.

Rövid szünet

VICTOR (*birtelen a düh határán, s mivel Walter kimondta az ő véleményét, Estherhez fordul*) Nekem ebből elegendem volt, Esther; újra meg újra a régi nóta, gyerünk innét. (*Gyorsan elindul hátra, a hálószoba felé*)

WALTER (*gyorsan*) Vic! Kérlek! (*Elkapja Victort, aki kiszabadítja a karját*) Nem lejártni akarom Apát; én sok tekintetben szerettem is...

ESTHER (*mintegy elfoglalva korábbi álláspontját*) Vic, hallgass ide... talán mégis beszélgetek kellene róla.

VICTOR Semmi értelmel Engem az egész dolog nem érdekel! (*Megfordul, hogy a hálószobába menjen*)

WALTER Kihasztnált téged.

Victor megtorpan, feléje fordul, arcára kiül a teljes düh

Ez se érdekel?

VICTOR Egy dolgot tisztázzunk, Walter, nem vagyok senkinek az áldozata.

WALTER De hiszen pontosan ezt próbáltam megértetni veled... eszem ágában sincs, hogy lekezeljelek.

VICTOR Dehogyan nincs. Mondanál nekem ilyeneket, ha vagyont gyűjtöttem volna? (*Hirtelen elballgat*) Sajnálom, Walter, de ezt már nem tudom lenyelni, én nem választottam; a jégszekrény üres volt, az öregúr meg ott ült tátott szájjal. (*Kis csönd*) Nem én kezdtem ezt a témát, és engem az egész ügy nem is érdekel, de ha te választásról beszélsz, meg hogy én tovább tanulhattam volna, ezt azért mégse hagyhatom szó nélkül. Azért, mert egy bizonyos megvilágításban akarod látni a dolgokat, attól még nem változnak meg a dolgok. (*Mire befejezi, messze áll Waltertől. Rövid szünet*)

WALTER (*izgalmába sértettség vegyül*) Jó, rendben van... Te, te hogy láttad?

VICTOR Nézd, Walter, beteg voltál, minek izgatod föl magad ezzel?

WALTER Mert nekem ez fontos!

VICTOR (*mosolyogni próbál; barátságosan*) De miért? Rég el van boronálva. (*Ismét elindul a hálószóba felé*)

ESTHER Én azt hiszem, Victor, Walter jóhiszeműen közeledett hozzád.

Victor mérgesen fordul feléje, de Esther állja a tekintetét

Nem látom be, miért ne gondolkodhatnál az ajánlatán.

VICTOR Megmondtam, hogy gondolkodom rajta.

ESTHER (*elfojt egy kiáltást*) Nagyon jól tudod, hogy vissza fogod utasítani! (*Kissé fél tőle, de kitart*) Nem értem, miért olyan nehéz kimondani az igazat, ennél rosszabb már úgyse lehet!

VICTOR Miféle „igazat”? Mit akarsz ezzel?...

Solomon hirtelen elöbukkan a hálószobából

ESTHER Jaj, istenem, mi van már megint!

SOLOMON Csak azt akarom mondani, nehogy azt higgyék, hogy nem vállalom a becslést; vállalom, megcsinálom...

ESTHER (*a hálószobára mutat*) Legyen olyan szíves, hagyjon most magunkra bennünket!

SOLOMON (*hirtelen kitör belőle a fojtott indulat - Victorra mutat*) Mit

akarnak tőle! Ő egy rendőr! Én egy kereskedő vagyok, ő egy doktor, ő meg egy rendőr, hát mire jó az, hogy most széttépik?

ESTHER Hát egyikünknek ki kell mennie ebből a szobából, Victor.
SOLOMON Kérem, Esther, én csak... (*Gyorsan odamegy Walterhoz*) Doktor úr, hallgasson rám, fogadja meg a tanácsomat, hagyja abba. Mert mi jöhet ki ebből?... Először is megtörténhet, hogy ha, isten őrizz, két vagy három év múlva jön egy adórevízió, akkor visszakövetelhetik az elengedett adót. Nem is kell maguknak mondani, a Szövetségi Kormány, az nem egy korrekt partner. Én azt nagyon megértem, hogy maga rendes akar lenni hozzá... (*Estherhez*) de két vagy három év is eltelhet, amíg kiderül, hogy az adóhivatal megengedi-e neki, hogy rendes legyen. (*Walterhoz és Victorhoz*) Más szóval, én ebből csak azt akartam kihozni, fiaim, hogy...

ESTHER ...meg akarja venni a bútort.

SOLOMON (*kiabál vele*) Esther, ha nem akarnám, akkor nem venném meg! De miben tudnak ők itt megállapodni? Hiszen az még a Szövetségi Kormánytól is függ, hát nem érti? És ha úgyse tudnak megállapodni, akkor meg miért nem hagyják abba most rögtön! (*A tekintetében figyelmeztetés és riadtság*) Kérem szépen, csinálják azt, amit én mondok! Én nem vagyok bolond! (*Reszketve bemegy a hálószobába*)

WALTER (*egy pillanat szünet után*) Azt hiszem, van benne valami, Vic... Miért nem adod el neki?... Aztán talán leülhetnénk egyszer beszélni egymással... (*A bútorra pillant*) Nem nagyon alkalmas ez a légkör. Fölhívhatlak?

VICTOR Persze.

ESTHER Fantasztikusak vagytok mind a ketten. (*Nevetni próbál*) Elajándékozzuk ezt a bútort, csak mert senki se képes kimondani a leg-egyszerűbb dolgokat. Hihetetlenek vagytok mind a ketten!

WALTER (*kissé szégyenkezve*) Azért nem olyan könnyű dolog ez, Esther.

ESTHER Hát egye meg a fene, én kimondom. Például amikor Victor azzal ment hozzád, Walter, hogy adj neki kölcsön ötszáz dollárt, ennyi kellett volna, hogy megszerezhesse a diplomát...

VICTOR Esther! Erre igazán semmi...

ESTHER Ez volt az egyik, ami elválasztott benneteket, nem? Walter talán most tisztázni tudná. Úgy értem... Édes istenem, hát sose lesz vége ennek? (*Walterhoz, szünet nélkül*) Mert ez fejbe verte, Walter;

sose fogja beismerni, de... (*most fejest ugrik*) ... egy pillanatig se kételkedett abban, hogy kölcsönadod neki a pénzt. Így aztán amikor elutasítottad...

VICTOR Esther, hiszen még kezdő volt akkor...

ESTHER (*kibasználja a hatást, járja a maga útját*) Azért nem annyira, mint te mondtad nekem! Kérlek, hadd fejezzem bel! (*Walterhoz*) Már megvolt a házad Rye-ban, teljesen berendezkedtél már, igaz?

VICTOR Na és? Úgy érezte, nem áll módjában...

WALTER (*bizonyos rémülettel, halkan*) Nem, nem, én... össze tudtam volna szedni a pénzt... Kérlek, Vic, ülj le, egy perc az egész.

VICTOR Nem látom semmi értelmét, hogy...

WALTER Nem, nem, akkor most már jobb, ha beszélünk. Erről még sohase beszéltünk. Azt hiszem, talán mégiscsak kell. (*Rövid szünet, Esther felé*) Valóban hitvány dolog volt; de azért nem egészen így történt. (*Rövid szünet*) Két vagy három nappal azután... (*Victorhoz*) hogy nálam jártál, telefonáltam, hogy följajánljam neked a pénzt. Tudtad te ezt?

Rövid szünet

VICTOR Hova telefonáltál?

WALTER Ide. Apával beszéltem.

Kis csönd. Victor leül

Beláttam, hogy rosszul tettem, és...

VICTOR Nem tettél semmi rosszat...

WALTER (*birtelen megugrik a hangja*) Szörnyűség volt! (*Nekigyürkőzik a múltjának*) Folytatjuk majd ezt a beszélgetést, ugye? Nem készültem rá, hogy ennyire belemegyünk a...

Victor arca kifejezéstartalan

Mindenesetre, amikor... idetelefonáltam, Apa közölte velem, hogy elmentél rendőrnek. Én meg azt mondtam, nem engedheti meg, hogy ilyet tegyél; azt mondtam, hogy tehetséges vagy, és egy kis szeren-

csével viheted valamire a tudományban. Hogy ez szörnyű vétek lenne. Satöbbi. Ő pedig így válaszolt: „Victor segíteni akar rajtam. Én nem akadályozhatom meg.”

Szünet

VICTOR Megmondtad neki, hogy hajlandó vagy kölcsönadni nekem a pénzt?

WALTER Victor, emlékszel a hangjában arra a... arra a tehetetlenségre? Pláne akkor. Amikor nemrégén halt meg Anya, és hirtelen minden kicsúszott a lába alól?

VICTOR (*makacsul kitart*) Arra felelj nekem, Walter; megmondtad neki, hogy...?

WALTER (*kényszerrel*) Vannak beszélgetések – nem? –, visszatekintve lehetetlen megmagyarázni, ki tudja, miért mondott vagy miért nem mondott bizonyos dolgokat az ember? Én nem védekezem, csak azt szeretném, hogy érts meg, ha ez lehetséges. Úgy láttam, tinektek nagyobb szükségetek volt egymásra, Vic, nagyobb, mint nekem. Olyannyira, hogy már-már érzéketlenséggel vádoltam magam. Érted? Így aztán, mikor azt mondta, segíteni akarsz rajta, nehéz lett volna tovább erőltetnem a dolgot. Az öregnek olyan kétségbeesett volt a hangja. Valahogy úgy éreztem, helytelen lenne, ha megpróbálnám megzavarni köztetek ezt a harmóniát.

VICTOR Értem... Mert ő sose említette, hogy te fölajánlottad a pénzt.

WALTER Azt szeretném csak megértetni, hogy én... sose voltam közömbös; ez a lényeg. Igenis idetelefonáltam, hogy felajánljam a pénzt... de ő lehetlenné tette, nem érted?

VICTOR Értem.

WALTER (*mobón*) Igazán?

VICTOR Igen.

WALTER (*megérzi a kimondatlant*) Kérlek, mondd ki, amit gondolsz. Képtelenség ez így tovább. Mit akarsz mondani?

VICTOR (*rövid szünet*) Azt hiszem, hogy az egész... rendkívül kényelmes volt neked.

WALTER (*döbbenet*) Ez minden?

VICTOR Körülbelül. Ha azt gondoltad, hogy Apa olyan sokat jelent

nekem – és ez így is volt bizonyos fokig –, ötszáz dollár miért szakított volna el tőle? Továbbra is támogattam volna; csak befejezhettem volna a tanulmányaimat, ennyi az egész. Nincs ennek semmi értelme, Walter.

WALTER (*a hisztéria jelei a hangjában*) És minek van értelme?

VICTOR Nem adtad kölcsön azt a pénzt, mert nem akartad.

WALTER (*sértetten és némán dühöng; rövid szünet*) Ilyen egyszerű?...

VICTOR Hát végül is ez a lényege, nem? Nem mintha ez kötelességed lett volna, de ha segíteni akarsz valakin, akkor segítesz rajta, ha nem akarsz, akkor nem segítesz. (*Észreveszi Walter növekvő kétségbeesését és Esther türelmetlenségét*) De hát mi van ebben meglepő? Mindnyájan azt tesszük, amit akarunk, nem?

Walter nem válaszol. Victor szorongása növekszik

Nem értem, minek hoztad elő mindezt?

WALTER Te nem érzed, hogy a sebet be kell gyógyítani?

VICTOR Semmi kifogásom ellene, de hogy gyógyítana ez be bármit is?

ESTHER Azt hiszem, teljesen világos, hogy Walter mit akar, Victor: a barátságodat kéri.

VICTOR Azzal, hogy fölajánl egy állást és tizenkétezer dollárt?

WALTER Miért ne? Mi más ajánlhatnék még neked?

VICTOR De miért kell bármit is felajánlanod nekem?

Walter hallgat, erkölcsileg sarokba szorult

Ez úgy hangzik, mintha legalábbis meg kéne engem menteni, vagy mit tudom én.

WALTER Egyszerűen csak úgy éreztem, hogy ez olyan munka, amelyet el tudnál végezni, és élveznéd és...

VICTOR Walter, nincs meg hozzá a képzettségem, hát nem érted? Nem lehet csak úgy beszélgetni, és huszonnyolc évet eltörölni egyetlen mozdulattal. Az ember mindenért megfizet. Én már megfizettem, nincs többé, vége. Éppen úgy, mint te, te is megfizetted az árat, igaz? Nincs feleséged, elvesztetted a családodat, magadban lődörögsz ide-oda – haza tudnál-e menni, és elkezdni előlről? Hát itt tartunk,

itt és most. És ha már erről beszélünk, hadd mondjam meg neked, hogy ilyesmiket nem mond az ember egy férfinak a felesége jelenlétében.

WALTER (*Estherre pillant: biztonsága megrendült*) Mit mondtam?

VICTOR (*nevetni próbál*) Bennünket nem kell megmenteni, Walter! Én elvégeztem egy munkát, amelyet el kellett végezni, és azt hiszem, tisztességgel csináltam. Te a megváltozott felfogásodról beszélsz – hát, isten látja lelkem, öregem, én nem tapasztalok semmiféle változást.

ESTHER (*fölsáll*) Én menni akarok, Victor.

VICTOR Kérlek, Esther, Walter mondott itt néhány olyan dolgot, amit én nem hagyhatok annyiban.

ESTHER (*mérgesen*) Na és, mit számít?!

VICTOR (*elnyom egy kitérést*) Te valamilyen okból újabban nem értesz meg semmit! (*Reszket, amikor Walterhoz fordul*) Mit próbálsz te beadni nekem – azt, hogy az egész szükségtelen volt? Erről van szó?

Walter hallgat

Javíts ki, ha nem jól mondom! Ez a lényeg? Mert én csak ezt tudom kihámozni belőle.

WALTER (*Esther felé*) Azt hiszem, lehetetlen...

VICTOR (*annál is keményebben, mivel úgy látja, Walter azon van, hogy Estherrel szövetkezzék*) Mi a lehetetlen?... Mit akarsz hát, Walter?!

WALTER Hasznossá akartam tenni magamat. Megtanultam egy-két fájdalmas dolgot, de a tudás még nem elég; cselekedni is akartam, a tanultak alapján.

VICTOR Cselekedni... milyen értelemben?

WALTER (*tudja, hogy ez vörös posztó lehet, de a becsületéről van szó*) Úgy érzem... segíthetnék. Minek élünk? Hogy újra meg újra ismételjük a régi hibákat? Ezúttal nem akartam elszalasztani az alkalmat, úgy, mint régen.

Victor nincs meggyőzve

És azt kell mondanom, ha te csak eddig vagy képes eljönni velem, akkor csupán önmagadat győződ le.

VICTOR Úgy, mint régen.

Walter hallgat

Ezt akartad mondani?

WALTER (*babozik, majd rémülten, de elszántan fölveszi a harcot*) Hát jó, igen; ezt akartam mondani.

VICTOR Sejtettem. Nézd, egyet megtanul az ember a rendőrségnél; hogyan kell hallgatni az embereket. Mert ha nem figyelsz oda jól, könnyen kést kaphatsz a hátadba. Más szóval, én álmodtam az egész problémát, igaz?

WALTER (*félredobva az óvatosságát; a jelleméről van szó*) Victor, téged nem az én ötszáz dollárom ütött el a diplomától! Elhagyhattad volna Apát, és tovább tanulhattál volna – ő teljesen munkaképes volt.

VICTOR Hát a tizenkétfió millió munkanélküli, az mi volt, az én neurózissom? Talán hipnotizáltam magamat, amikor minden este összelopkodtam a kidobált salátaleveleket a sarki görög vendéglőből? És a rohadt grapefruit, aminek az ehető részét kivágtuk?

WALTER Én nem akarom tagadni a...

VICTOR (*belehajol Walter arcába*) Mi itt szemetet zabáltunk, fiacskám!
ESTHER De mi értelme most...

VICTOR (*Estherhez*) Azt akarod elhíttetni velem, hogy ez mind csak álom? (*Walterhez*) Munkaképes volt! Hát ami belül, a fejében volt, az nem számít? Az az ember szégyellt az utcára kimenni!

ESTHER De Victor, hiszen meghalt már.

VICTOR (*kiáltva, érzi álláspontjának gyöngeségét*) Ne mondd nekem, hogy meghalt már! (*Összeomlott, és rettentően egyedül van Esther előtt*) Akkor itt volt, nem? És összeomlott egy egész rendszer, ezt is én találtam ki?

ESTHER Nem, drágám, de most már minden megváltozott.

VICTOR Mi változott meg? Itt vagyunk, egy egész rohadt hadsereg, hogy féken tartsuk ezt a várost, és ha majd megint kirobban, hát hálás leszel, ha fedél van a fejed fölött! Hogy mondhatasz nekem ilyet? Hagytam volna itt Apát a te havi öt dollároddal? Sajnálom, rajtam nem fog az agy mosás, ha horog akadt a szádba, ne próbáld az enyémbe akasztani. (*A színpad bátsó része felé tart, közben meg-megáll*) Ha pedig jóvá akarsz tenni valamit, akkor ne azzal gyere ide, hogy megcsúfolod az embert – én nem kitaláltam az életemet! Nem egészen.

Neked itt felelősséged volt, és te szépen olajra léptél... Elmehetsz. Majd elküldöm a részed. *(Odamegy a hárfához)*

WALTER Ha félre tudnád tenni a haragodat, akkor mondanék neked valamit, Vic. Tudom, hogy sok évvel ezelőtt meg kellett volna mondanom neked. Meg is próbáltam... amikor hozzám jöttél, meg is mondtam neked... emlékezz csak, azt mondtam: „Apától kérj pénzt.” Ezt mondtam. Maradt pénze a csőd után.

VICTOR Miről beszélsz?

WALTER Csaknem négyezer dollárja volt.

ESTHER Mikor?

WALTER Amikor itt a hulladékot ettétek.

Rövid szünet

VICTOR Honnan tudod ezt?

WALTER Engem kért meg, hogy fektessem be valamibe.

VICTOR Hogy fektesd be.

WALTER Igen. Hát ezért nem küldtem neki többet, mint amennyit küldtem. És ha a meggyőződésekre hallgatok, még ennyit se küldök!

Hosszú csönd

VICTOR *(előnti a szégyen, nem néz senkire)* Csakugyan volt neki?... A bankban?

WALTER Vic, haláláig lényegében ebből élt. Amit mi adtunk, az nem volt elég; ezt te is tudod.

VICTOR De hiszen alkalmi munkát vállalt... .

WALTER Az nem sokat számított. A pénzéből élt, hidd el nekem. Én akkor megmondtam neki, hogy rendesen fogom támogatni, ha téged kitaníttat. De ő elnézte, hogy egyik munkából a másikba szaladgálj, csak hogy enni adhass neki. Hülye lettem volna, ha bármit is áldozok, amikor így kihasznált téged. Ezt csak meg tudod érteni, nem?

Victor a középen álló karosszék felé fordul, a fejét csóválva egy sóhajba fojtja dühét és csodálkozását

Semmi értelme most már mérgeledni, öcskös... tudod, mennyire reszketett attól, hogy nem tud majd többé pénzt keresni. Ezt egyszerűen nem lehetett kiverni a fejéből.

VICTOR *(tiltakozva; még most is majdnem hibetetlen az egész)* De azt csak látta, hogy én tartom el, nem?

WALTER De meddig, mégis meddig?

VICTOR *(megdübödik)* Hogy érted ezt... hogy meddig? Láthatta, hogy nem hagyom el...

WALTER Tudom, de biztosra vette, hogy előbb vagy utóbb elhagyod.

ESTHER Leste, hogy Victor mikor hagyja el...

WALTER *(fél, hogy Victort uszítja, ezért tompítja a nyilvánvaló választ)* Hát... igen, ezt lehet mondani.

ESTHER Tudtam! Úristen, mikor hiszem már el végre, amit a szememmel látok!

WALTER Rémült volt, Esther, és... Azt nem mondom, hogy nem volt hálás neked, Vic. Hálás volt. De valójában nem értette meg. Legjobb, ha kimondom, Vic. Én magam se hittem volna, hogy ilyen messzire elmégy.

Victor ránéz. Walter óvatosan beszél, a várható kirobbanásra számítva

Most már nyilván magad is látod, milyen túlzás volt így kitartani mellette? És ekkora áldozat árán?

Victor hallgat

ESTHER *(szomorúan)* Látja.

WALTER Én biztosra veszem, hogy tudnánk mi együtt dolgozni. És nagyon szeretném megpróbálni. Mit szólsz hozzá?

VICTOR Miért nem mondtad meg nekem, hogy ennyi pénze van?

WALTER De hiszen megmondtam, amikor hozzám jöttél kölcsönért.

VICTOR Hogy „kérj Apától”?

WALTER Igen!

VICTOR Hát elmegyek-e hozzád, ha csak halvány sejtelmem is van, hogy négyezer dollárt rejteget a segge alatt? Ezt fölösleges volt mondanod nekem.

WALTER Várj csak egy percig... (*A hárfára akar mutatni*)

VICTOR Hagyd abba, Walter! Ne haragudj, de ez már szinte sértő, nem vagyok kisgyerek. Mit vársz tőlem, mire következtessenek ebből? Te tudtad, hogy ennyi pénze van, mégis eljöttél ide sokszor, és elüldögéltetek itt kettesben az öreggel, és képesek voltatok elnézni, hogy ebben az egyenruhában járkálok? És most meg azt várod tőlem, hogy...?

WALTER (*élesen*) Annyit biztosan tudtál, hogy van valamennyi pénze, Victor!

VICTOR Mit akarsz itt? Mit akarsz te itt!

WALTER Hát mást nem mondhatok neked, mint hogy én bizony nem ültem volna itt hulladékot zabálva, amikor ez itt állt az orrom előtt. (*A hárfára mutat*) Már akkor is megért jó pár száz dollárt, talán többet is! Itt volt a diplomád, itt ni. Itt ni, a diplomád, ha más nem.

Victor hallgat, reszket

De ha te tovább akarsz dédelgetni ezt az illúziót, én nem bánom. Isten látja lelkem, nekem is volt egy-kettő. (*A kabátjáért indul*)

VICTOR Illúzió.

WALTER Illúzió az egész, Victor... hogy Apának nem volt egy vasa se, hogy a bátyád gazember volt, s hogy te nem szerepet játszol. Azért mondtam, hogy tőle kérj, mert látnod kellett, itt az orrod előtt, hogy maradt még pénze. Akkor is tudtad, most pedig pláne tudod.

VICTOR Azt akarsz mondani, hogy a megmaradt pár dollárjából?

ESTHER Hogy érted azt, hogy a megmaradt pár dollárjából?

VICTOR (*megpróbál visszakozni*) Azt nem tudtam, hogy... négy...

ESTHER De azt csak tudtad, hogy valamennyije azért volt?

VICTOR (*sarokba szorult; mintegy álomban, ahol semmi sem magyarázható*) ... azt nem mondtam.

ESTHER Hát akkor mit akarsz mondani? Meg szeretném érteni, hogy mit mondasz! Tudtad, hogy maradt pénze?

VICTOR Azt nem, hogy négyezer doll...

ESTHER De annyi, hogy nem hal éhen?

VICTOR (*fólkiált dühében, hogy megkönnyebbüljön*) Hát nem nyomhattam a falhoz, hogy valjha bel! Azt mondta, egy vasa se maradt!

ESTHER De te tudtad, hogy nem így van?!

VICTOR Nem tudom, mit tudtam! *(Kialtva mondta ki ezt, s meglepődik a saját hangján és szavain. Ül és bámul, sarkába szorult attól, amit magában érez)*

ESTHER Tiszta komédia. Kutyakomédia az egész!

VICTOR Ne. Ne mondj ilyet.

ESTHER Komédia! Bútorozott szobában nyomorogni, hogy elküldhesd neki a fizetésed egy részét? Nem komédia? Még az esküvőnk után is küldözgetni neki a pénzt? Évekig lemondani a gyerekről, úgy élni, akár a koldus, és közben egész idő alatt tudtad, hogy van neki. . . Victor, próbállak megérteni.

VICTOR *(főlordít kénjában)* Hagyd abba! *(Csönd, majd. . .)* Úristen, hát hogy lehet mindent egyszerűen csak elfelejteni? Az az ember olyan volt, akár a megvert kutya, az utcára is szégyellte kitenni a lábát! Szedtem volna el az utolsó dollárját, hogy. . . ?

ESTHER Még most is ott tartasz? Négyezer dollárja volt!

Victor hallgat

Színlelés volt az egész! Megvert kutya! Számító, vén hazug volt! És a szíved mélyén te tudtad!

A tény, amely még most is megfoghatatlan, megnémítja Victort

Nem csoda, ha most béna vagy – egy szót se hittél abból, amit annyi éven át mondogattál nekem! Mi elhazudtuk az életünket az évek folyamán; az életünk napról napra a kanálisba folyt. . . csak azért, hogy egy nyomorult, ócska spekulánst támogassunk. Nem csoda, hogy nekem az egész olyan volt, akár egy álom – az is volt; egy rohadt lidércnyomás. Tudtam én, hogy irreális az egész, tudtam, és mégis túrtam. Hát tovább pedig nem tudom túrni, szívem. Egy nappal se nézem tovább. Én nem vagyok még kész a halálra. *(A táskája felé indul)*

VICTOR Esther. . . *(Főllál)* Ez se igaz.

ESTHER Meghalunk, ez az igazság!

VICTOR *(a hangja mintha a forgószél közepének szélcsendes magjából jönne)*

Megmondom én neked, mi történt. Akarod hallani? (*Esther észreveszi a hangjában a védekezés hiányát, az egyszerűséget. Victor távolabb megy Esthertől, összeszedi magát, s a középben álló karosszékere, majd Walterra pillant*) Én megmondtam neki, mit válaszoltál. A szemébe mondtam. (*Nem folytatja, pillantása a középben álló székere vándorol*) Nem mondtam „a szemébe”, egyszerűen csak közöltem vele. „Walter azt mondja, tőled kérjek.” (*Elhallgat; a középben álló székere bámul, az emlékezés magával ragadja; az utolsó mondatot már tulajdonképpen csak a széknek mondta*)

WALTER És mi történt?

Csönd

VICTOR (*hallean*) Nevetett. Mintha valami jó viccet mondtam volna neki. Mert mi csakugyan hulladékot ettünk itt... (*Elhallgat*) Nem tudtam, mire véljem. Az igazat megvallva, nem hiszem, hogy eltelt volna egyetlen hét is azóta, amikor nem hallottam újra azt a nevetést... Nem tudtam, mit csináljak. Elmentem otthonról. Átmentem... (*leül, bámul*) ...a Bryant Parkba, a Nyilvános Könyvtár mögé. (*Rövid szünet*) A gyeptele volt emberekkel. Akár egy csatatér; nagy siralomház a szabad ég alatt. És nem csavargók voltak ám, némelyik még fényes cipőt és jó kalapot viselt, tönkrement üzletemberek, jogászok, szakmunkások voltak. Százszor is láttam már ezt. De most hirtelen – értitek? – megláttam. (*Kis csönd*) Nem volt irgalom. Seholy. (*Az asztalfőn álló székere pillant*) Egyik nap még a család feje vagy, az asztalfőn ülsz, aztán hirtelen szarrá válsz. Egyetlen éjszaka alatt. Én meg törtem a fejem azon a nevetésen. Hogy csaphattott volna be, amikor szeretett?

ESTHER Szeretett...

VICTOR (*hangját előnti a bánat*) Bizony szeretett, Esther! Csak nem akarta ő is ott végezni, a fűvön! Nem arról volt szó, hogy szeretett-e vagy nem szeretett, hanem arról, hogy túl akarta élni. Mi is tudjuk, milyen érzés az, igaz?

Esther nem tud válaszolni, érzi a tüskét

Azt tesszük, amit tennünk kell, Esther. (*Széles mozdulattal, melybe belefoglalja Esthert és Waltert és önmagát is*) Mi másról beszélünk itt? Ha maradt itt valamije, akkor...

ESTHER „Ha” maradt...

VICTOR Mit változtat ez a helyzeten! Tudom, hogy ostobaságot beszéllek, de mit változtat ez a helyzeten? Nem tudott már hinni senkiben, és számomra ez elviselhetetlen volt! (*Walterról*) Ő arcba rúgta; az anyám meg (*miközben beszél, Walterra pillant; alig tart szünetet*) azon az estén, amikor közölte velünk, hogy tönkrement, az anyám... Éppen ezen a díványon történt. Anya elegánsan fel volt öltözve, készültek valahova, azt hiszem. A haja föltornyozva, a fülében hosszú függő. Apám szmokingban... leültetett bennünket; és akkor megmondta, hogy minden elúszott. Anya pedig elhányta magát. (*Kis csönd*) Végighányta Apa karját. A kezét. És egyre hányt, mintha mind a harmincöt év egyszerre följött volna a torkán. Apa meg csak ült. Búzlótt, mint egy csatorna. És elváltozott az arca. Én még olyan arckifejezést soha életemben nem láttam. Csak ült, és hagyta, hogy rászáradjon a kezére. (*Szünet, Estherhez fordul*) Mit számít az, hogy mit tudunk? (*Komorán*) Te talán mindig a tudásod szerint cselekszel? (*Esther elkerüli a pillantását, Victor célba talált*) Nem menetetőzöm én; hülyeség volt, nem kell azt nekem magyarázni. De ha már úgy neveltek, hogy higgyünk egymásban, s az ember megette ezt a maszlagot, akkor mi másat tehet, meg is próbálja valósítani, ennyi az egész.

ESTHER Igen, tudom! (*Elstrja magát*)

VICTOR Úgy gondoltam, ha kitartok mellette, ha látja, hogy van azért valaki, aki még... (*Elballgat, valahogy furcsa módon értelmét vesztette az érmelés. Leül*) Nem tudom megmagyarázni; meg akartam... akadályozni, hogy széthulljon az egész... (*Ismét elballgat. Csönd*)

WALTER (*balkan*) Ez nem megy, Vic.

Victor ránéz, Esther szintén

Magad is látod, nem? Egyáltalán nem erről volt szó. Te is látod ezt, nem?

VICTOR (*balkan, mobón*) Mit?

WALTER (*indulattal, győzelme bevétel*) Valóban arról lett volna szó, hogy széthullt valami? Valóban úgy neveltek bennünket, hogy higgyünk egymásban? Nem inkább a sikerre neveltek minket? Máskülönben Apa miért tisztelt annyira engem, s téged miért nem? Ugyan mi hullt szét? Mi volt itt, ami széthullhatott?

Victor felnéz a földerengő látomásra

Volt itt valaha is szeretet? Amikor szüksége volt Anyára, Anya hányt. Amikor neked Apára volt szükséged, Apa nevetett. Nem az az elviselhetetlen, hogy széthullt valami, hanem, hogy nem is volt itt tulajdonképpen soha semmi.

Victor visszafordul Walter felé

ESTHER (*mintha ő maga is az ttélet sugárzásában mozogna*) De hát ki... van-e, aki ezzel valaha szembe tud nézni, Walter?

WALTER (*Estherhez*) Szembe kell néznünk veled (*Victorhoz*) Nem arra jöttél te rá azon a napon a Könyvtár mögött, hogy nincs a világon irgalom, öcskös. Hanem arra, hogy ebben a házban nem volt soha szeretet. És hűség se volt.

ESTHER Kivéve az övét.

WALTER Esther, nem volt itt más, csak egy nyílt pénzügyi megállapodás. Ez volt elviselhetetlen... (*Victorhoz*) És te továbbra is behunyod a szemed, nem akartad látni, ami ott volt előtted.

VICTOR (*rettentő szorongással*) Behunytam a szemem...

WALTER Vic, én is jártam ebben a cipőben. Harminc évemet pazaroltam el, hogy megvédjem magam ettől a katasztrófától... (*A székre mutat*) És csak akkor tudtam élve kiszabadulni, amikor rájöttem, hogy nincs itt semmiféle katasztrófa, nem is volt soha; sohase szereték ők egymást – Anya százszor is felhánytorgatta, hogy a házassága tönkretette a zenei karrierjét. Rájöttem, hogy nem veszett itt el semmi, Vic – és engem már nem is kísért az öreg látványa a lehányt kezével. Én már nem kutatom, hol történt árusítás; a magam életét élem, és nem félek már megkockáztatni egy kis bizalmat valakiben. Világéletemben tudós akartam lenni, ezzel szemben föltaláltam egy

nagyteljesítményű, üzembiztos pénzcserélő gépet. Te... (*Estherhez meleg mosollyal*) ő látni se bírta a vért. (*Victorhoz*) Mit tettél tehát? Egyenest a létező legerőszakosabb foglalkozást választottad. Kitaláljuk önmagunkat, Victor, hogy behunyhassuk a szemünket az előtt, amit tudunk. Te kitaláltad az önfeláldozó, kötelességtudó életet; de ami itt sose létezett, azt nem lehet fönn tartani. Te nem fönn tartottál valamit, hanem lepleztél, mégpedig azt, hogy valójában mik ők. És megtagadtad önmagadat. És mindössze ez az, ami most elvált az én szívedtől; egy illúzió, Vic. Az, hogy én arcul csaptam őket, és neked meg kell őket védelmeznem tőlem. De én már akkor is láttam, amit te csak most látsz; nem volt itt semmi elárulható. Én nem vagyok az ellenséged, Victor. Illúzió az egész, és ha túl tudnál rajta lépni, akkor találkozhatnánk... (*előnti a békülékenységgel*)... testvérek vagyunk. Majdnem olyan, mintha... (*melegen elmosolyodik, de még most is bizonytalan*)... mi ketten ugyanannak a palinak a két fele lennénk. Mintha külön-külön nem is nagyon tudnánk előrehaladni. Érezted már ezt, Vic?

VICTOR Walter, én próbálok bízni benned. Szeretnék. Még... még azt is megmondom neked, hogy... vannak napok, amikor nem is jut eszembe, mi bajom neked veled. Úgy nyomaszt az egész, akár egy mázsás szikla. Megyek az utcán, egyszer csak meglátom magam valami kirakat üvegében, a hajam már hullik, járom az utcákat... és nem jut eszembe. Az ember szinte beleőrül, hogy eltűnnek az okok, hogy már gyűlölni se képes.

WALTER Azért van, mert irreális az egész, Vic, és te is tudod, hogy az.

VICTOR Hát akkor adj valami reálisat.

WALTER Mit adhatok én neked?

VICTOR Most nem vádolkok, hanem kérek. Megértlek, amiért elmentél innen. Ezerszer is kívántam, bárcsak én is ezt tehettem volna. De annyi éven át eljárnai ide, tudva azt, amit tudtál, és nem szólni egy szót se...

WALTER (*könyörgéssel; mintegy képtelen letagadni a múltat, de a felelősséget sem tudja vállalni érte*) Na és, ha azt mondanám... Victor, ha azt mondanám, hogy meg akartalak előzni? Mit adnék ezzel neked?

VICTOR (*mintegy meglátva a régi bizalom lehetőségét*) Szóval, ezt akartad? Walter, mondd meg nekem az igazat.

WALTER (*szorítottában van*) Nekem szabadság kellett a munkámhoz. Azt jelenti ez, hogy elloptam az életedet? (*Kiált és föláll*) Te magad döntöttél, Victor! És ez az, amivel szembe kell nézned!

VICTOR Hát te, te mivel nézel szembe? Belőlem ugyan nem csinálsz két lábon járó, ötvenéves kudarcot – amikor elbúcsúzol, nekünk innen haza kell mennünk, egymásra kell néznünk. Te mivel nézel szembe?

WALTER Én mindent, amit tudtam, följajánlottam neked!

VICTOR Megéreztem volna, ha azzal jössz ide, hogy adj nekem valamit! Azt megéreztem volna!

WALTER (*a kabátjáért megy*) Te nem az igazságot akarod, hanem egy szörnyeteget akarsz!

VICTOR A jó öreg, bevált kézfogásért jöttél te ide, igaz-e?! Azt akarod, hogy mindenre bólogassak!

Walter megtorpan az ajtóban

És te magad úgy kerülsz ki az egészből, hogy tiéd a tekintély, tiéd a karrier, tiéd a pénz, és tiéd az is, ami a legtöbbet ér, az, amit senki más nem mondhat neked úgy, hogy el is hidd, hogy milyen remek legény vagy te, hogy soha életedben a légynek se ártottál! Hát ezt pedig nem kapod meg. Addig nem, amíg én is meg nem kapom, ami nekem jár.

WALTER És te? Te talán sose gyűlöltél engem? Sose kívántad, hogy bárcsak tönkremennék? Sose akartál tönkretenni ezzel a kenetes önfeláldozással, az áldozatnak ezzel a megcsúfolásával? Te mit akarsz nekem adni, Victor?

VICTOR Semmivel sem tartozom neked. Most már semmivel. És te sem tartozol énnekem. Nincs már mit adni – most már látom. Éppen csak nem akartam, hogy ott végezze a fűvön. Nem is végezte ott. Ennyi volt az egész. Nem tudnék veled dolgozni, Walter. Nem tudok. Nem bízom benned.

WALTER A bosszú. Mindhalálig. A bosszúért föláldozza az életét.

ESTHER Nem áldozott föl semmit.

WALTER Hogy a saját kudarcoddal bizonyítsd, micsoda áruló gaz-

ember vagyok én, az aajtóm elé akasztod föl magad. Akkor is, meg most is.

ESTHER (*halkan; nem néz egyikre sem*) Hagyd békén, Walter, kérlek. Ne mondj többet.

WALTER Lefeküdtél és föladtad, és ez a veleje az ideológiádnak. Irigység az egész!

Solomon belép, szemrehányó tekintettel néz egyikről a másikra

És mindmostanáig sem merted bevallani magadnak! Megbuktál. De a bukásod nem jogosít fel erkölcsi fölényre! Velem szemben nem! Én megdolgoztam azért, amit kerestem – és járkál ma köztünk egy pár ember, aki nem élne, ha én nem vagyok az, ami vagyok. Igen. (*A középen álló székre mutat*) Ő ravaszabb volt mindannyiunknál – látta, hogy neked mi kell, és meg is adta neked! Megölte azt az asszonyt, és megölt téged is. De engem nem. Akkor se tudott megölni, és most se fog. Engem sose fog megölni. (*Esther dühöng. Önkéntelen lépést tesz az ajtó felé. Victornak is*) Rajta, vén rabló, szedd el a gatyájukat is, hálásak érte. (*Hogy kimondta, Victorhoz fordul*) Soha, soha többé nem fogsz megszégyeníteni!

Egy estélyi ruha hever az asztalon, a kabátja mellett. Hirtelen fölkapja, Victorhoz siet, fölkiált és hozzávágja. Kimegy. Victor utánabámul

VICTOR Walter!

SOLOMON (*kezével megállítja*) Hagyja, hadd menjen.

Victor bizonytalanul Solomonhoz fordul

Mit lehet csinálni?

ESTHER Azt, amit lát. . .

Solomon kérdő arccal Estherhez fordul

Azt hiszi, amit lát.

SOLOMON (*azt hiszi, Esther szemrehányást tett neki*) Mi mást?

ESTHER Nem – éppen ez a remek. Talán ettől van ilyen jó erőben.

Victor most feléje fordul, Esther az ajtóra bámul

Tizenkilenc éves voltam, amikor először jöttem fel ezen a lépcsőn – ha ez egyáltalán elhíhető. És volt neki egy bátyja, a legokosabb, legnagyobb szerűbb fiatal orvos... az egész világon. Amilyen nemsokára ő is lesz majd, azt gondolta. Valahogy, valami módon. (*A középben álló székekhez fordul*) És egy kedves, szelíd öregúr, aki folyton azt leste, mikor mondják a híreket... A jövő héten pedig jön majd egy csomó ember, akit sose láttunk, akiről sose hallottunk, és szétvernek mindent, és elvisznek mindent. Miért olyan valóságértlen minden, ami végleges? Annyiszor gondoltam már arra, hogy egyetlen dolgot szeretett volna mindig, a bátyjával beszélni, és ha sikerült volna beszélniük... De eljött, és már el is ment. És még mindig érzem... hát nem rettenetes? Én mindig úgy érzem, hogy csak egyetlen picit lépést kellene tenni még, és akkor valami fura, bolond megbocsátás jön, és mindenkit fölemel. Mikor hagyjátok már abba ezt az... örültséget? SOLOMON Volt nekem egy lányom, Isten nyugosztalja, az megölte magát. Majdnem hatvan esztendeje már ennek. És minden áldott este, amikor lefekszem aludni, ott ül az ágyam szélén. Olyan tisztán látom, mint most magát. De ha valami csoda történne, és föltámadna... mit mondanék neki? Na, jöjjön, intézzük már el. (*Visszafordul Victorhoz, fizet*) Akkor eddig ott van magánál hétszáz; akkor most ezzel nyolc, kilenc, tíz, tizenegy... (*keresgél, talál egy ötvenest*)...és itt van még egy ötvenes a hárfáért. Most pedig megbocsátanak, nagyon sok dolgom lesz itt ma este. (*Fogja a blokkját s a ceruzáját, s gondosan leltárt készített minden darabról*)

Victor összehajtja a pénzt

VICTOR Még odaérhetünk a moziba, ha akarod.

ESTHER Jó.

Victor odamegy a ruhájához, kezdi letépní róla a nylonhuzatot

Hagyd a csudába.

Victor ránéz. Esther Solomonhoz fordul

Viszontlátásra, Mr. Solomon.

SOLOMON *(fölnéz a blokkjáról)* Viszontlátásra, kedvesem... tetszik nekem ez a ruha, nagyon csinos. *(Folytatja a munkáját)*

ESTHER Köszönöm. *(Kimegy, viszi magával az életét)*

Victor fölveszi az egyenruha zakóját, megigazítja nyakkendőjét

VICTOR Mikor viteti el?

SOLOMON Isten segítségével, és ha megérem, első dolgom lesz holnap reggel.

VICTOR *(a ruháról)* Akkor majd később visszajövök ezért. Meg a töréért, a maszkért és a kesztyűért.

SOLOMON *(folytatja a munkáját)* Ne féljen, én hozzá se nyúlok.

VICTOR *(kezet nyújt)* Örülök, hogy megismerhettem, Solomon.

SOLOMON Szintén. És szeretném megköszönni.

VICTOR Mit?

SOLOMON *(a bútorra pillant)* Hát... ki hitte volna, hogy én egyszer még belemegyek egy ilyen dologba? *(Elharapja)* De menjen, menjen rengeteg itt a dologom.

VICTOR *(az ajtóhoz indul)* Sok szerencsét.

SOLOMON Hogy mi a szerencse, azt csak a legutolsó pillanatban lehet tudni, fiam.

VICTOR *(elmosolyodik)* Igaz. Igen. *(Utoljára körülnéz a szobában)* Hát... viszlát.

SOLOMON *(amint Victor kimegy)* Viszlát, viszlát.

Egyedül marad. A blokk és a ceruza a kezében, újra trni kezd. De azután körülnéz, s a kihívást, ami az egész holmiból feléje árad, nyomasztónak érzi; fél és aggódik. Keze az arcához emelkedik, félelmében az arcbőrét csipkedi.

A hárfára néz, odamegy, s megint megpendít egy húrt, félretartott fejjel figyel, ballani-e a repedést. Aztán meglátja a gramofont. Odamegy, meg-

vizsgálja, majd megnézi a tányérján levő lemezt. Leveszi a lemezt, elolvassa a címét, és kuncog a feltámadó réges-régi emléken. Leül a középen álló székbe, a lemezre bámul, s most még jobban nevet. Hátradől és nevet

FÜGGÖNY

•

•